№ 268 ԿԻՐԱԿԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 5 **1904** ԿԻՐԱԿԻ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 5 № 268

ԵՐԵՍՈՒՆԵՐԿՈՒ ԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբ.
Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցեն. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».
կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆոն № 253.

Դեկտեմբերի 1 ին, ցերեկվայ ժամը 3 ին հանգիստ վախճանվեց Թանդոյեան եկեղեցու քահանայ

ՏԷՐ ԵՍԱՅԻ ՏԷՐ-ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԸ

Հանգուցեալի որդիները—Նիկողայոս և կապիտան Յարութիւն Եսայեանները իրանց կանանցով—Սոֆիա Յարութիւնեանը և Նատալիա Միքայէլեանը. դուստրները—Եղիսաբէթ Եսայեան Եգորեանը, Մարիամ Եսայեան Սօսեանցը և Աննա Եսայեան Բաշբէուկ-Մէլիքեանցը իրանց ամուսիններով խորին վշտով ծանուցանում են ազգականներին և ծանօթներին ջերմապէս սիրված իրանց հօր մահը և խոնարհաբար խնդրում են շնորհ բերել հոգեհանգստին ուրբաթ օրը, դեկտեմբերի 3 ին, երեկոյեան ժամը 6 ին, յուղարկաւորութեանը, որ կատարուէ է հանգուցեալի տնից (Սէմէօնովսկի փողոց) դէպի Թանդոյեան եկեղեցին՝ շաբաթ օրը, դեկտեմբերի 4-ին, ցերեկվայ ժամը 2-ին, և թաղման պատարագին—կիրակի օրը, դեկտեմբերի 5 ին։ Թաղումը լինելու է Կուկիայի գերեզմանատանը։

Վարդուհի Նիկիտիչնա Փանեանցը սրտագին վշտով յայտնում է ազգականներին և ծանօթներին իր եղբօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՆԻԿԻՏԻՉ ՏԷՐ-ՄԿՐՏՉԵԱՆՑԻ (Տէրեան)

մահը։ Յուղարկաւորութիւնը իր բնակարանից (Լերմօնտովսկայա փողոց, սեփական տուն) դէպի Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցին՝ տեղի կունենայ կիրակի, դեկտեմբերի 5 ին առաւօտեան ժամը 10-ին։ Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը։ 2—2

Նինա Եգորօվնա Տէր Մկրտչեանց (Տէրեան) զաւակներով խորին վշտով յայտնում է ազգականներին և ծանօթներին, առաջինը իր ամուսնու, իսկ վերջինները իրանց հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՆԻԿԻՏԻՉ ՏԷՐ-ՄԿՐՏՉԵԱՆՑԻ (Տէրեան)

մահը։ Յուղարկաւորութիւնը իր բնակարանից (Լերմօնտովսկայա փողոց, սեփական տուն) դէպի Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցին՝ տեղի կունենայ կիրակի, դեկտեմբերի 5-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին։ Թաղումը Խօջիվանքի գերեզմանատանը։ 2—2

Դաւիդ Յօմիչ և Մարիա Ալէքսանդրօվնա Խարազեանները հոգեկան խոր վշտով յայտնում են ազգականներին և ծանօթներին առաջինի մօր, իսկ երկրորդի սկեսուրի

ԱՆՆԱ ԳԱՎՐԻԼՕՎՆԱ ԽԱՐԱԶԵԱՆԻ

մահվան մասին, որ տեղի ունեցաւ դեկտեմբերի 3 ին։ Հանգուցեալի դագաղն իր բնակարանից—(Կատոլիքական փողոց № 27)—դէպի Մողնու Ս. Գէորգ եկեղեցին տեղի կունենայ երկուշաբթի օրը, դեկտեմբերի 6 ին, առաւօտեան $9^1/_2$ ժամին։ Թաղումը կը կատարվի Կրծանիսի Ծիրանաւոր եկեղեցու բակում։ 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական տեսութիւն.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Ինչու ենք վրդովվում Նամակ Երևանից Նամակ Նոր-Բայազէտից. Նամակ Խարագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Պատերազմի շուրջը. Նամակ Պարսկաստանից. Սալմաստի շվեդական նոր որբանոցը.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ. — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական մամուլը առանց ուշադրութեան չը թողեց Հնդկաստանի անգլիական փոխարքայ լօրդ Կըրզօնի ճառը, որ նա արտասանեց Հնդկաստան վերադառնալուց յետոյ։ Նա յայտնեց, որ մի շարք ռեֆօրմներով պէտք է բարձրացնէ երկրի դրութիւնը և միջոցներ որոնէ ապահովելու հնդկական հողերը օտար արշաւանքներից։ Մի կողմից կազմակերպելով զօրքը, իսկ միւս կողմից դաշնագրեր կապելով և համաձայնութիւններ կայացնելով բարեկամ հարևանների հետ, նա յոյս ունի, որ Աֆղանստանի և Կաբուլի շրջանում ձեռք բերված կը լինի այն ամրութիւնը, որ ցանկալի է պատահարների առաջն առնելու համար։

Կըրզօնի ճառը նշանակութիւն է ստացել այն պատճառով, որ անգլիացիները եռանդուն գործունէութիւն են ցոյց տալիս Պարսկաստանի և Աւղանստանի սահմանակից մասերում։ Իսկ Լօրդ Կիտչիները յատկապէս զբաղված է ռազմագիտական մի շարք ռեֆօրմներով, որ նա իրագործում է մեծ վճռականութեամբ և հետևողականութեամբ։

Միացեալ Նահանգների Նախագահ Րուզվէլտ իր պաշտօնական թղթի մէջ յայտնում է ի միջի այլոց հետևեալը։

«Ամերիկայի ձայնը, ասում է նա, ուժեղ է խաղաղութեան խնդրում և ուժեղ է այն պատճառով, որ Ամերիկան չէ վախենում պատերազմից»։

«Իւրաքանչիւր ազգ և առհասարակ մարդկութիւնը պէտք է նպատակ ունենան խաղաղութիւնը և արդարութիւնը։ Խաղաղութիւնը առաջանում է այն ժամանակ, երբ մի ազգ ոչ միայն իր իրաւունքներն է ապահովում, այլ և ճանաչում է և պաշտպանում է նաև ուրիշ ազգերի իրաւունքները»։

«Քանի որ ձև չէ գտնված միջազգային պատասխանատուութեան ենթարկելու մեղադրեալ ճանաչված մի ազգ, անկարելի է մտածել զինաթափութեան մասին և եթէ քաղաքակիրթ ազգերը զինաթափվեն, նրանք տեղի տուած կը լինեն բարբարոս ազգերի առաջխաղացութեանը և նրանց ճնշումներին»։

Րուզվէլտ առանձին նշանակութիւն է տալիս ծովային զօրութեան զարգացման և համոզում է ամերիկացիներին, որ նրանք չը պէտք է միջոցներ խնայեն տալու Ամերիկային ուժեղ նաւատօրմ, որպէս զի նա կարող լինի իր ձայնը հեղինակաւոր կերպով լսել տալու միջազգային գործերում։

Ամերիկան, որ պետութիւններից ամենախաղաղն է եղել, որի գլխաւոր հոգսն է եղել կուլտուրական խաղաղ գործունէութիւնը և առևտրի զարգացումը, այսօր խօսում է պատերազմական ույժի մասին այնպէս, ինչպէս եւրօպական պետութիւնները, որոնք այնքան ծախսեր են արել զինուորական պատրաստութիւնների համար։

Մենք առանձին ուշադրութեամբ հետևում ենք Ամերիկայի բռնած դիրքին այն պատճառով, որ նա շատ պատկառելի մի ույժ է, և որ նրա հանդէս գալը միջազգային հարցերում շատ ազդեցիկ դեր պէտք է կատարէ խոշոր խնդիրներում։ Ամերիկան արդէն այժմ, Հեռաւոր Արևելքի գործերում որոշ հայեցակէտներ ունի, որոնց պաշտպանութիւնը նա համարում է իր համար պարտաւորութիւն։ Նա մշակում է ծրագիրներ և միջազգային մի շարք գործերի վերաբերութեամբ, նպատակ գնելով ազդեցիկ դեր կատարել խոշոր հարցերի լուծման մէջ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԻՆՉՈ՞Ւ ԵՆ ՎՐԴՈՎՎՈՒՄ

Իբսէնի դօկտոր Շտօկմանը մէն-մենակ դուրս է գալիս հասարակական բռնութեան, մեռածութեան դէմ և քարկոծվում է։

Նա շատ լաւ մարդ է, նա չափազանց սիրում է այդ իսկ հասարակութիւնը։ Բայց ինչ օգուտ։ Նրան քարկոծեցին։ Մարդիկ վրդովվել էին։

Անբնական դրութիւն է։ Ահա առակի կապիկը։ Նայում է նա հայելուն, տեսնում է նրա մէջ իր այլանդակ դէմքը և ջարդում է հայելին։ Նա էլ վրդովված է։

Դօկտոր Շտօկմանը և կապիկի հայելին մի և նոյն մեղքն ունեն։ Նրանք ցոյց են տալիս, նրանք չեն կեղծում ճշմարտութիւնը։ Եւ նրանք միատեսակ ազդեցութիւն են գործում—կատաղի վրդովմունք։

Բայց մենք բամբասած կը լինենք հասարակութիւնը, եթէ ասենք, որ նա, ուրեմն, ճշմարտութիւն տանել չէ կարող։ Ո՛չ, հարցը ճշմարտութիւնը չէ, այլ այն թէ ինչ կերպով է նա արտայայտվում։

Թող մէկը վերցնէ նոյն հասարակական մեռածութիւնը, ներկայացնէ նրան մանր ու նուրբ պարզութեամբ, բայց ներկայացնէ իբրև մի-մի ընդհանուր, անանուն թուլութեան և անկարողութեան արդիւնք։ Թող ներկայացնողը լինի լալկան ու հեզ, թող նա չը շօշափէ երևոյթի արմատները, մեղադրվողներ չը ցոյց տայ, այլ լաց լինի շարունակ, նվվայ առանց խիստ բողոքի, առանց ցնցումներ պատճառող բռնկումների։

Ի՞նչ կը լինի այս դէպքում։

Հասարակութիւնը լաց կը լինի հեղինակի հետ, կը համաձայնվի, որ դա ճշմարտութիւն է, որ կեանքը այդպէս ցուրտ ու անպտուղ է։ Կը զգացվի նա, գուցէ մի քանի րօպէ կը մտածէ դրութեան վրա և էլի կերթայ իր գործին, յուսահատութեամբ ձեռքը թափ տալով։

Սակայն ճշմարտութիւնը միշտ այսպէս չէ ներկայանում հասարակութեան։

Կան և սատիրկ ուժեղ, բռնկվող բնաւորութիւններ։ Նրանք դուրս են գալիս համարձակ, անվախ և նրանց ճշմարտութիւնը սարսափելի է։ Բառը կիսատ չէ արտասանվում, արտասանողը չէ թագնվում անորոշութիւնների, աղօտութեան, մեղմ քնքշութեան ետևում, որպէս զի մեղմ ու անուշ տպաւորութիւն ստացվի։

Այդ տեսակ տպաւորութիւնը առնելով ստում են համարձակ բնաւորութիւնները։ Կեանքի մէջ նրանք չեն սարսափում, երբ մի բան ընկնում է և կոտրվում։ Ընդհակառակը։ Սարսափելին նրանց համար այն է, երբ ամեն մի փտած, անպէտք բան պաշտվում է կուռքի նման, ծածկված մտավախութեան, անապաշտութեան փոշիներով։ Նրանք ամբողջ իրանց էութեամբ հաւատում են, որ պէտք է ջարդել, սրբել այդ անպէտք պաշտամունքները։ Եւ ճշմարտութիւնը նրանք ոսկի մատուցարանի վրա, զանազան համեմներով ու «զարդերներով» պատած չեն ներկայացնում «յարգելի հասարակութեան», այլ գործադրում են նրան իբրև մի անողորմ զէնք, որ շպրտում են հասարակութեան ճակատին և որով հարուածում են, ցաւեցնում են, տանջում են...

Ահա սյստեղ բարձրանում է ատամների կրճտոց, վրդովմունք։

Բայց շփոթեցնում է նա համարձակ մերկացնողին։—Երբէք։

Հէնց այդ վրդովմունքն է որոնում նա, հէնց այդ ցաւեցնող հարուածներն են հարկաւոր նրան...

Կեանքը նա հասկանում է իր համարձակութեամբ աչքեցնող լայնութեամբ։ Բարձր թռիչքներ, լայն հօրիզօններ—ահա նրա հոգու տարերային ձգտումը։ Եւ զարմանալի, որ նա զզվում է կեանքի սովորական, անփոփոխ ճահճից։ Նա տեսնում է այդտեղ տափակած, հոտած առաջնորդներ, որոնք ինչ որ փոքրիկ առաքինութիւններ են կատարում, իրանց կենդանութիւնը ցոյց են տալիս տիղմի մէջ կէս-քայլ շարժվելով և խորին ինքնագոհութեամբ իրանց փառաբանում են, որ պարտք են կատարում, որ երջանկութիւն են տարածում, թաղված մնալով նեխված ջրերի մէջ, երբէք չը կարողանալով բարձրանալ ճահճային մակերևոյթից մի քիչ վեր, դէպի լոյս, դէպի թարմութիւն...

Ա՞յդ շրջանը խնայել, այդտե՞ղ քնքոյշ ու էսթէտիկական ձևերով հասկացնել թէ որքան ապանիչ է ճահճի օդը, որքան հարկաւոր է մաքուր ու առողջ օդ որոնել։ Ո՛չ։ Հարկաւոր են շանթեր՝ շարժում, կենդանութեան ոգի տարածելու համար։ Հարկաւոր է այրել մարդկանց հաստացած կաշին ճշմարտութեան հրաշէկ երկաթով։

Եւ այդպէս էլ անում են մերկացման համարձակ ախոյեանները։ Շատուր չեն լինում նրանք։ Ժամանակը միշտ հարուստ չէ լինում այդպիսի առաքեալներով։ Երևում են նրանք մանաւանդ հասարակական անկման մաքի գերութեան և ամլութեան ժամանակներում։ Եւ նրանց ույժը հէնց այն է, որ նրանք ըմբռնում են վատութիւնը, պարզում են նրա հրէշաւոր կերպարանքը ու այդպիսով բարձր են կանգնում տափակ, գետնաքարշ շրջապատից։

Նրանք հարկադրում են խօսել, իրարով ընկնել, վիճել, դատել։ Նրանք կարող են հաճար չը լինել, բայց տաք, այրող, տանջող խօսքի հերոսներ են լինում և այդպիսով էլ տիրում են մտքերի վրա։

Այդ տեսակ մի համարձակ, յանդուգն մերկացնող ներկայումս վրդովել է Պետերբուրգի հասարակութիւնը։ Դա Մաքսիմ Գօրկին է, այն ինքնուրոյն, ուժեղ տաղանդը, որ վերջին տարիներում այնքան խօսեցնել է տուել իր մասին։

Նորերումս Պետերբուրգի մի բեմի վրա ներկայացրին նրա նոր պիեսը, որի անունն է «Дачники» (Ամարանոցաւորներ)։ Դա մի ամբողջ մեղադրական ճառ է ռուս ինտելլիգենցիայի դէմ։ Գօրկին իրան յատուկ ուժեղ լեզուով և խիտ գոյներով ցոյց է տալիս այդ դասակարգի ամբողջ մտաւոր և բարոյական ոչնչութիւնը։ Հասարակութեան ճրագները խօսում են զանազան նիւթերի վրա, նրանց մէջ կան և՛ նիւթամոլ փորապաշտներ, և՛ զուարճութիւնների երկրպագուներ, և՛ գաղափարական հարցերով զբաղվողներ։ Կանայք ու տղամարդիկ մի ասին են։ Եւ խօսում են, վիճում են, գործում են, բայց ոչինչ չէ դուրս գալիս։ Անկարողութիւն է ամենքի անունը։ Նրանք, ինչպէս ասում է գործող անձինքներից մէկը, ծառան,—ջրի երեսին երևացող պղպջակներ են, որոնք կորչում են ևապա էլի երևում։

Կորչում և երևում են առանց մի լուսաւոր հետք թողնելու, առանց կարողանալու կեանքի մէջ շաւիղներ գծելու, անպէտք ու անօգուտ։

Բեմի վրա այդ անկման տեսարանը, այդ ոչնչութիւնը, ի հարկէ, աւելի ազդու, ցնցող

-տպաւորութիւն պիտի թողնէր։ Հասարակութեան մէջ եղան վրդովւողներ էլ։ Եւ երբ երրորդ գործողութիւնից յետոյ հեղինակին բեմ կանչեցին, ծափահարութիւնների հետ բարձրացան և սաստիկ սուլոցներ։ Բայց անվեհեր մերկացնողը կանգնած էր այդ վրդովւածների առաջ հպարտ ու անվախ հայեացքով չափում էր գահլիճը, կարծես ուզում էր խնդալ, թէ ովքեր են անբաւականները։

Գէթ է ասել, թէ ովքեր էին դրանք։—Նոյն ամբարտաւանները, նոյն խաւարը, դատարկ գլուխ ու դին վաղը, բայց վերը և վերջս անկարող ու անզգամ խոնարհելինները։

Ինչպէս չը վրդովւէին։ Երկրորդ «բոսնակը», երկրորդ շղթայիկը իր տարածանէ շնորհիւ և կիլի, բարձրացել է անխիղճ և արհամարհանք, առաւելութիւն է ներում այն դասակարգին երբեմն, որ դիպլոմներով է զարդարւած, որ համարակալթեան այն է ծառայում և ամբողջ ժամանակ հաղորդւած է, որ ծառայում է կուլտուրայի և լուսաւոր, երբէք ապագայ պիտի պատրաստէ իր գործունէութեամբ։

Նա այդպէս մտածում, այդպէս է իրան հռչակում,—այդ դասակարգը։ Եւ նրա երեսովն են տալիս, թէ նա ոչնչութիւն է իր մանրութեամբ, իր բարոյական անզօրութեամբ, թէ նրան վիճակւած է միայն մի խեղճ, ցուրտ, գետնաքարշ գոյութիւն տանել այնքան կարծրութիւններով լի կեանքի մէջ։

Ահա ինչու են վրդովւում։

Ճշմարտութիւնը ծակեց, հայելին չափազանց անողորմ էր իր պարզութեամբ։

Ժողովրդի մարդը, նա, որ դժբախտութեան, յանցանքների անդունդներն է նկարագրել և գտել է այնտեղ մարդկային հոգու հուժկու կարողութիւններ, այժմ իր վրէժն է հանում այն դասակարգից, որ խօսում է ու երևակայում, բայց չէ կարողանում ոչինչ անել՝ այդ ժողովուրդը երջանկութեան ճանապարհով առաջնորդելու համար։

Վրդովվում են։ Բայց խօսքը արտասանւած է։

Եւ նրան ջնջելու համար քիչ, շատ քիչ է վրդովմունքը…

Լ.

ՆԱՄԱԿ ԵՐԵՒԱՆԻՑ

Նոյեմբերի 25 ին

Այժմ, երբ անկոչ հիւրը—վարակիչ խօլերան Պարսկաստանի սահմաններից դուրս գալով մուտք է գործել նաև Կովկասի սահմաններից ներս, աւելի ևս անհրաժեշտ է դառնում, որ Կովկասի միւս քաղաքները և վայրերը օր առաջ միջոցներ ձեռք առնեն վարակման դէմ կռւելու համար. մանաւանդ այն վայրերը, որոնք անցեալում համեմատաբար աւելի մեծ թւով զոհեր տուին։

Այդպիսի վայրերից մէկը կարելի է համարել նաև Երևանը, ուր խօլերան մուտք է գործել։

1892 թւի խօլերայի համաճարակի ժամանակ Երևանը, իր տուած զոհերով՝ վարակւած քաղաքների շարքում բռնեց առաջնակարգ տեղ։ Բաւական է յիշել, որ ընդամենը 25,000 բնակիչ ունեցող Երևանը, որի ազգաբնակութեան մի որոշ մասն էլ թողել քաշվել էր ամարանոցները և շրջակայ վայրերը, համաճարակին զոհ տուեց 5—6 0 հոգի, գուցէ դեռ էլ աւելի, որովհետև ժողովուրդը, մանաւանդ պարսիկ ժողովուրդը, ամեն կերպ աշխատում էր թէ հիւանդացածներին և թէ մեռնողներին ծածկել։ Մահացեալների այդպիսի թիւը տոկոսային մեծ չափ է կազմում, կրկնում ենք, եթէ ի նկատի ունենանք փոքրիկ Երևանը, այն էլ ազգաբնակութեան մի մասի քաղաքից դուրս գնալուց յետոյ։

Խօլերային համաճարակի այսպիսի պարարտ հող գտնելը, ի հարկէ, պէտք է վերագրել հակաառողջական այնպիսի պայմաններին և անմաքրութիւններին, որոնց մէջ գտնվում են մեր գաւառական քաղաքները, որոնց թւում նաև Երևանը։ Այս արդէն մեր ընդհանուր ցաւն է, մեր խոզային կեանքի առանձնայատկութիւնը, որից երևի դեռ երկար ազատվել չը պիտի կարողանանք։ Այո, այդպիսի պայմանների մէջ գտնվում է Երևանը։ Մտէք այդ բնութիւնից օժտւած, ծառազարդ, բուսականութիւնով ծածկված քաղաքը և դուք զարշահոտութիւնների կը հանդիպէք ոչ միայն յետ ընկած անկիւններում այլ և քաղաքի ամենայայտնի կենտրոններում։ Կրկնում ենք, այո, մեր ընդհանուր ցաւն է, որից ազատ չէ համարեա ոչ մի գաւառական քաղաք։

Սակայն այդ ընդհանուր ցաւից դուրս Երևանը ունի և մի ցաւոտ տեղ, որը աւելի մեծ պատճառ դառաւ խօլերայի վարակման, քան թէ նոյն իսկ քաղաքի անմաքրութիւնը։

Երևանը չունի խմելու ջուր, նա զուրկ է ջրից։ Ահա այս հարցով զբաղված է քաղաքային խորհուրդը երկար տարիների ընթացքում, բայց հարցը մնում է անլուծելի, չը նայած «Ղռխ Բուլաղ» կոչված աղբիւրների այն հրաշալի ջրին, որը գտնվում է քաղաքից ընդամենը մի քանի վերստի վրա։ Կան քաղաքում մի քանի աղբիւրներ, բայց դրանց ջուրը ազգաբնակութիւնը չէ գործածում, որպէս անհամ և անառողջ ջուր։

Ապա որտեղից է վերցնում երևանցին իր խմելու ջուրը։

Քաղաքի մի քանի ծայրերից հոսելով բաց առուակներ մտնում են քաղաք և բաժանվելով բազմաթիւ մանր առուների, տարածվում են աջ ու ձախ, անցնում են շարքով բագերի, պարտէզների և ծառուղիների միջով, ոռոգելով Երևանի ամբողջ մակերևոյթը։ Այս կողմից Երևանը մի բացառիկ պատկեր է ներկայացնում. չը կայ տուն, որի բագի կամ պարտէզի միջով մի մեծ պտոյտ կազմելով չը վազէ մի առուակ, յաճախ դուրս գալով բագերից և հոսելով փողոցների ամբողջ երկարութեամբ։

Այդ առուների ջրով ջրում են պարտէզները, բագերը և փողոցները, լուանում շորեր և լուացքի ջուրը լցնում այդ նոյն առուների մէջ։ Այդ առուների մէջ լուանում են երեխաների տակի ապականութիւնները, ուտելու կանաչեղէնը և կերակուրի ամանները։ Այդ առուների մէջ երևանցին, ինչպէս ասում են, «բարի լուսի հետ» լուանում է երեսը, ձեռքն ու ականջը, քիթն ու բերանը և այդ նոյն առուից էլ վերցնում է իր խմելու և գործածելու ջուրը։ Կոմենտարիաները աւելորդ են, պարզ է, որ այդ առուները ծառայում են վարակիչ հիւանդութիւնների համար, ինչպէս և խօլերայի՝ որպէս լաւ տարածողներ։

Ի հարկէ, խօսքը բացառութիւնների մասին չէ. սանիտարական հսկողների կողմից լինում են զգուշացումներ, արվում են խիստ պահանջներ, սանիտարական կարգերի խանգարման առիթով կազմվում են արձանագրութիւններ. կան և առողջապահական պայմաններին հետևողներ, բայց մասսան վարվում է այն կերպ, ինչ կերպ մենք նկարագրեցինք, մանաւանդ մեր դրացի պարսիկ ժողովուրդը. և այդ մասսան է, որ տալիս է վարակումներ, ինչպէս և նրանից առաջացած զոհերի ամենամեծ տոկոսը։

Ա—Դօ

ՆԱՄԱԿ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏԻՑ

Նոյեմբերի 19-ին

Պաշտօնապէս արդէն յայտարարված է, որ խօլերան տարածվեց նաև Նոր-Բայազէտի գաւառում։ Առաջին դէպքը պատահեց Ղզլ-Խաբրա թիւրք գիւղում, որտեղ այդ հիւանդութեան զոհ գնացին երկու կանայք, որոնք, ինչպէս պատմում են, ծիծ էին տուել իրանց մի ազգականուհու որբ մնացած երեխային, որի մայրը մի քանի օր առաջ խօլերայով մեռած էր եղել Շարուրում։ Երկրորդ դէպքը տեղի ունեցաւ Բժնի աւանում, ապա Դալի-Ղարդաշում, Նոր-Բայազէտում և Եանղ թիւրք գիւղում։

Նոր-Բայազէտում խօլերային զոհեր տուեց տեղական էշապան դասակարգը, որը միշտ երթևեկութեան մէջ է Երևանի հետ. իւրաքանչիւր շաբաթ այդ դասակարգը գնում գալիս է Երևան՝ ձուկ, ձու, իւղ և այլ մթերքներ ծախելով Երևանում և այնտեղից զանազան նպարեղէններ կրելով այստեղ։ Պէտք է ասել, սակայն, որ այդ դասակարգը Երևանում իջևանում է այնպիսի «խաներում» (կայարան) և քարվանսարաներում, որոնք ուղղակի կեղտի և վարակման բոյն են ներկայացնում։ Այդ ողորմելի դասակարգը քաղցած մտնելով Երևանի «խաները»՝ ագահաբար ուտում և խմում է այդ կեղտոտ կայարաններում ինչ որ ձեռքն է ընկնում, թէ կուզ հին կերակրի մնացորդներ, փտած մրգեր, հոտած և բորբոսնած ընդեղէններ և այլն։ Երևակայել պէտք է, որ երկար ճանապարհից եկած «չարվադարը» յոգնած, սոված «էշապանը» հասնելով իր իջևանը, ո՛ր ստիպման կուտի պատահածը՝ առանց հարցնելու և կասկածելու լաւի ու վատի վերաբերմամբ, քանի որ վարակման մասին գաղափար անգամ չունի։ Մենք տեսել ենք այդպիսի կայարաններում, օրինակ, կերակրի աման, որը ծառայում է զանազան տեղերից եկած «զոնախներին» բացառապէս, որոնք ուտելուց յետոյ տալիս են ուրիշ եկողներին՝ նոյնպէս նրանում ուտելու համար, առանց ինհարկէ եռման ջրով լուանալու… Բացի այդ հանգամանքներից, մեր էշապանները գիշերում են նոյն իսկ յաճախ իրանց գրաստների հետ ախոռում, այդ հոտած, ժահահոտ մթնոլորտում, որտեղ օդն իսկ հեղձուցիչ է բոլորի համար։ Հէնց այդ էշապանները բերին վարակը մեր քաղաքի համար, որոնցից երկուսը արդէն զոհ գնացին այդ ախտին։ Զոհերից առաջինը, ժողովուրդը չը հասկանալով, անյայտ անցաւ և թաղվեց իբրև սովորական մեռել, իսկ երկրորդը յայտնի դարձաւ պաշտօնապէս։

Խօլերայի դէմ առնելու համար, երէկ գաւառում արտակարգ ժողով կար. որոշվեց չունևոր հիւանդներին իրանց ընտանիքից առանձնացնելու համար խօլերային բարակներ վարձել 4 մահճակալներով, մի նոր ֆելդշեր գտնել, դեղեր և այլ պարագաներ պատրաստել հիւանդներին խնամելու համար, և այլն, և այդ բոլորի համար խնդրել բարձր իշխանութիւնից քաղաքապատկան պահեստի գումարից բաց թողնելով՝ լրացնել մինչև 3,000 րուբլի, որից 2,500 ր. արդէն թողնված է այս տարի նոյն նպատակի և ժանտախտի համար ծախսելու։ Ուրեմն մնացել 500 րուբլիով մեր քաղաքը պէտք է ձեռնարկէ իր միջոցները աւերիչ խօլերային դէմ դնելու համար։ Թէև մինչև այժմ 8—10 օր է, որ երկու զոհերից աւելի չէ տուել մեր քաղաքը և շատերը մի փոքր երկիւղ են կրում Երևան գնալու, սակայն ենթադրվում է, որ խօլերան Երևանում թուլանալով՝ կարող է սաստկանալ մեզանում։ Այդ կարծիքը իրականացել է իբր թէ նախկին խօլերայի միջոցին, բայց և այնպէս յուսանք, որ այդ ենթադրութիւնը միայ լոկ ենթադրութիւն, պատրաստվելով հանդերձ խելացի կերպով մաքառելու այդ աւերիչ հիւանդութեան դէմ։

Կռան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թաւրիզ, նոյեմբերի 20-ին

Կարդացի «Մշակի» № 151-ում պ. Տիգրան Ռաշմաճեանի հրատարակած յունիսի 11-ի թղթակցութիւնը, որով հրաւիրում է ինձ հրապարակով բացատրութիւն տալու, թէ ինչու համար ստորագրեալս իմ տեղապահութեան օրով Լիլաւայի հոգաբարձական ընտրութեան ժողովում առաջարկել եմ «նոր կազմվելի ուսուցչական խմբի մէջ չընդունել նախկին ուսուցչական խմբերից և ոչ մի անձնաւորութիւն, նորանոր խռովութիւններ շարժառիթ չը լինելու համար»։

Շատ ճիշդ է նկատել պարոնը, որ «խմբերից» խօսքը վերաբերում է և 1902—1903 տարվայ ուսուցչական խմբին, որի ղեկավարն եղել էր ինքը։ Բայց թէ ինչ հիման վրա եմ անյարմար տեսել, որ նորընտիր հոգաբարձութիւնը հրաւիրէ նրան ու նրա խմբին պաշտօնավարելու, այդ մնացել է մութ, որովհետև այդ մասին յօդուածագիր պ. Յ. Այվազեանի գրածն աւելի մութ է պղտորում քան բուն իսկ ճշմարտութիւնն երևան հանում։ Շատ ուրախ եմ, որ հրապարակով դիմում է ինձ պ. Ռաշմաճեան՝ ինձնից ևս լսելու համար խնդրի էութիւնը։

Ահա և իմ բացատրութիւնն այդ առթիւ։

Եթէ մի կողմից ցաւալի էր, որ մի ամբողջ տարի փակ մնացին Լիլաւայի դպրոցները, թէև կարիք չը կար մինչև վերջը յամառելու և թողնելու, որ փակ մնային, քանի որ այս կամ այն տեսչի ձեռի տակ բաց լինելն աւելի ցանկալի էր և այն երևոյթը, որ թէ գերապատիւ հայր Եղիշէ ծ. վարդապետին ու իր օրով ընտրված հոգաբարձութեան և թէ նաւաստիս դիմադրողների միակ ձգտումն էր—գոնէ ես այսպէս եմ նկատել—յիշեալ դպրոցների ղեկը տեսնել միմիայն պ. Ռաշմաճեանի ձեռում, որով և փակ մնացին դպրոցներն ամբողջ տարին, չը նայած որ ուսուցիչների մեծամասնութիւնն ստացաւ իր ռոճկի կէսը։

Ես չեմ ասում, թէ ես միանգամայն համակիր եմ պ. Ռաշմաճեանի դաստիարակչական ուղղութեան ու մեթոդներին, բայց մի և նոյն ժամանակ թէ իբրև մարդ և թէ իբրև պաշտօնական անձ ո՛չ միայն չեմ արել մի այնպիսի բան, որ վիրաւորական լինէր նրա ու նրա խմբի համար, այլ և, հէնց նոյն ժողովում, վերին աստիճանի յարգական ոճով եմ խօսել նրա ու նրա խմբի մասին։ Դրան ապացոյց կարող է լինել այն, որ երբ առաջարկվեց ինձ այժմ մեր մէջ վիճաբանութեան նիւթ եղող առաջարկն ի պատիւ պ. Ռաշմաճեանի արձանագրութեան չանել, փոքր ինչ ինքս ինձ մտածելուց յետոյ արդարացի գտայ և յօժարակամ ընդունեցի։

Իմ այդ առաջարկի էութիւնն էր կազմում ասել պ. Ռաշմաճեանի պաշտպաններին. «դպրոց ասածդ այս կամ այն տեսչի կամ վարչութեան սեփականութիւնը չէ. հետևապէս երբ հանգամանքների բերմամբ այդ (իմա պ. Ռաշմաճեանի), խումբն հեռացել է այս դպրոցներից, և ի պաշտպանութիւն այդ խմբի՝ մերժվել է ուրիշ երկու երեք հոգու տեսչութիւն, ու այդ պատճառով էլ ամբողջ տարին դպրոցները մնացել են փակ, այսօր երբ հին հոգաբարձութեան չը ճանաչելով ու նրա վարձած ուսուցիչներին ճանապարհ դնելով՝ կամենում էք ընտրել *) նոր հոգաբարձութիւն, հրաւիրել նոր ուսուցչական խումբ, ում ուզում էք ընտրեցէք, ում ուզում էք հրաւիրեցէք, միայն թէ նախորդ խմբից, որը մինչև խնդրում դառել էր մի տեսակ կուսակցական, չը պէտք է հրաւիրէք ոչ ոքի»։ Եւ իբրև յամառագոյն եղանակ նոր ուսուցչական խումբ կազմելու՝ առաջարկել եմ յայտարարութիւն տալ լրագրում և յանձն առնողներից ընտրել ամենից կարողին՝ կարողութեան համար էլ ի նկատի առնել նրա որտեղ, ինչպէս ուսած լինելն և ոչ թէ ընտրելու անձը։

Երբէք պ. Ռաշմաճեանի կամ նրա խմբի մասին չէ ասված, թէ նրա անցեալ պաշտօնավարութեան ընթացքում դպրոցում տեղի ունեցել խռովութիւններ և կամ կունենան, եթէ կրկին գան ու պաշտօնավարեն։ Ո՛չ, բայց մի և նոյն ժամանակ կուրամտութիւն կը լինէր ժողովրդի կողմից, եթէ կամենային դպրոցների ղեկը անպատճառ միայն և միայն նրա կամ նրա խմբի ձեռում տեսնել, մանաւանդ որ դրանից դեռ 8—10 ամիս առաջ ուրիշ անգամ նրան հրաւիրել էին և նա ինչ-ինչ պատճառներով մերժել էր։

Կարծեմ, բաւական պարզվեց ինչպէս տեսնում էք, թէ այդ հարցը արծարծված է իրական տեսակէտից, որի հիմքը կազմում է նրա որոնած արդարութիւնը, և ո՛չ թէ պ. Ռ. դպրոցական գործի համար վնասակար իսկ ուրիշներին օգտակար համարելով։ Եթէ այդպէս լինէր, ես ջանք պիտի գործ դնէի նախ հոգաբարձու ընտրել տալու իմ ուզած մարդկանց, երկրորդ՝ հրաւիրել տալու որևէ գոյնի տեսուչ ու ուսուցիչներ. այն ինչ ես մէկ և թէ միւս կէտում յարգել եմ ժողովրդի և ժողովրդից ընտրված հոգաբարձութեան ազատ կամքը։

Մեսրոպ վարդ. Մաքսուտեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Մշակի» ներկայ համարը, յայտարարութեան շատութեան պատճառով, բաղկացած է $1^1/_2$ թերթից։

—

Նոյեմբերի 23-ին Պետերբուրգի Տենիշեվեան դպրոցի մեծ դահլիճում կայացել է Գրական Ֆօնդի երեկոյթը հռչակաւոր ռուս հրապարակախօս Ն. Կ. Միխայլովսկու յիշատակին։ Մասնակցել ցանկացողների թիւը չափազանց շատ լինելու պատճառով, շրջապատ փողոցները լցված են եղել բազմաթիւ ոստիկանութիւնով։ Մտադրութիւն կայ երեկոյթը կրկնել դեկտեմբերի 19 ին։

—

Մի տիկին, որ չէ ցանկանում իր անունը յայտնել և որ մի քանի տարի շարունակ ուղարկում է նուիրատւութիւններ, հասցրել մեր խմբագրութեան 12 րուբլի՝ չքաւորների օգտին։

—

Մենք ստացանք բժ. Ա. Բուզուղեանի հրատարակած նոր երկու գրքերը, 1) Պոռնկութիւն եւ սնանկութիւն Թիֆլիս, 1904 թ. գինն է 20 կ. 2) Սէր եւ խանդ, Թիֆլիս, 1904 թ. գինն է 20 կոպէկ։ Երկու գրքերն ևս տպված են «Հերմէս» տպարանում։

—

Հրէաների իրաւունքների ընդարձակումը միջնակարգ և բարձրագոյն դպրոցները մտնելու վերաբերութեամբ, որի մասին մենք լուր էինք հաղորդել՝ մայրաքաղաքի լրագիրներից առնելով,—չէ իրականանում։ «Русь» լրագրի հաւաքած տեղեկութիւնների համեմատ, այդ նպատակով ոչ մի միջոցի չէ ձեռնարկված և դեռ չէ էլ նախագծված։ Այն փաստը, որ այս տարի հրէա ուսանողների թիւն աւելացել է զանազան միջնակարգ և բարձրագոյն դպրոցներում, հետևանք է միայն զանազան անհատական խնդիրների կատարման և ոչ սկզբունքի։

—

«Наша Ж.»-ը լսել է, որ Կարմիր Խաչի գլխաւոր լիազօր պ. Ալէքսանդրովսկին թողնում է իր պաշտօնը։ Բացի դրանից, ասում են, որ 3 շաբաթ սրանից առաջ Կարմիր Խաչի գործադիր յանձնաժողովը ստացել է տպագրութեան համար մի մանրամասն հաշիւ։

—

Մեզ հաղորդում են, որ այսօր, կիրակի, դեկտեմբերի 5 ին, Թիֆլիսի Դումայի դահլիճում ինժեներ Մէց կը կարդայ մի զեկուցում Ծալկայից մինչև Թիֆլիս ջրանցք շինելու հարցի մասին։

—

*) Պ. Յ. Այվազեանը մոռացել է յիշել իր յօդուածում, որ ես իրաւունք չունէի այդ ընտրութեան ժողովին նախագահելու էլ. և եթէ մի այդպիսի ապօրինութիւն գործել եմ, գործել եմ ի սէր փակված դպրոցների, ամեն պատասխանատւութիւն իմ վրա առնելով։

Անցեալ օրը Թիֆլիսի դումայի ձայնաւոր Մ. Կ. Կիպիանին քաղաքագլխի պաշտօնավարին յայտարարութիւն է տուել, որով խնդրում է դումային առաջարկել հետեւեալը. ուսումնասիրել ձրի և ընդհանուր ուսման գործը ամեն պետութեան մէջ բոլոր ազգութիւնների երեխաների համար. պարզել այն բոլոր պայմանները և միջոցները, որոնցով կարելի է այդպիսի կրթութիւնը ներմուծել Թիֆլիս քաղաքը՝ մի կողմը թողնելով այն հարցը, թէ ի՞նչ լեզուով պէտք է կատարվի այդ ուսուցումը, որովհետև բոլոր լեզուներն էլ իրաւունք ունեն այդ բանում։

—

Երբ Պետերբուրգի քաղաքապետը յանկարծ հրաման ստացաւ անցեալ տարի փակել տեխնիկական և արհեստագիտական կրթութեան համաժողովը, սէնատոր Տուրաուին յանձնվեց խիստ քննութիւն կատարել այդ առիթով։ Նա իսկոյն պահանջեց համաժողովի կոմիտէտից նիստերի բոլոր արձանագրութիւնները, վճիռները, բոլոր անդամների ցուցակները—մի խօսքով, կոմիտէտի տրամադրութեան տակ եղած բոլոր նիւթերը։ Այժմ, «Русь» ի ասելով, քննութիւնը վերջացել է և պէտք է կարծել, որ մեղադրական ոչ մի դրական փաստ չէ տուել, որովհետև համաժողովի կոմիտէտին թոյլատրված է յետ վերցնել իր բոլոր թղթերը։ Կոմիտէտը մտադիր է շուտով սկսել նրանց տպագրութիւնը։ Սէնատոր Տուրաուին յանձնված էր նոյնպէս քննելու բժիշկների Պիրագովեան վերջին համաժողովի և Մոսկվայում անցեալ տարի ուսուցիչների ունեցած համագումարի գործերը։ Ինչպէս յայտնի է, այդ երկու համաժողովների առիթով էլ խառնակութիւններ ծագեցին։

—

Այսօր, երեկոյեան ժամը $8^1/_2$ ին արտիստական ընկերութեան կօնցերտային դահլիճում կը կայանայ դրամատիկական տէնոր Ս. Բախուդարեանի կօնցէրտը, մասնակցութեամբ Լ. Պօլտեվայի, օր. Ս. Երեցփոխեանի, պ. Ն. Տիգրանեանի, Ա. Մամաջանի և վիօլօնչելիստ Քօրիձէի։ Բախուդարեանը աշակերտել է Միլանի յայտնի պրօֆէսօր Օրտեգիի։ Կօնցէրտի ծրագրի մէջ կան «Հրէուհի» և «Պայեացներ» օպերաներից կտորներ, Զիմինի և Պայկօվսկու հեղինակութիւններ և հայկական երգեր «Անցաւ տարի» և «Սիրուհի»։ Հայերին կը ներդաշնակէ Ն. Տիգրանեան։

—

«С. О.» լրագիրը հաղորդում է, որ Պետերբուրգի կանանց փոխադարձ օգնութեան և բարեգործական ընկերութիւնը խնդիր է ներկայացրել պատշաճաւոր իշխանութեանը, որպէս զի կանանց թոյլատրվի մտնել համալսարաններն իբր ուսանող։

—

ԶԱՔԱԹԱԼԻՑ մեզ գրում են. «Այս տարի խաղողի բերքը չափազանց առատ էր. երբէք այդպիսի առատ խաղող չէր տեսնված. բայց բնութիւնը ուրիշ կերպ էր տնօրինել այգիների վիճակը. նա չը կամեցաւ, որ օգտվեն այս տարվայ առատութիւնից։ Օգոստոսի 20 ին սաստիկ կարկտախառն անձրև եղաւ և բոլորովին գետնին հաւասարեցրեց խաղողի որթերը։ Մօտ մի ամիս է, որ աւազակութիւնը բուն է դրել Զաքաթալի շրջանում. շաբաթ չէ անցնում, որ մի քանի մարդիկ չը կողոպտեն, վաճառականներից շատերը վախենում են գնալ գիւղերը մթերքներ գնելու։ Անցեալ շաբաթ պ. գաւառապետը իր օգնականին ուղարկեց բռնելու աւազակներին բայց մինչև այժմ աւազակներին բռնելու մասին ոչ մի լուր չը կայ»։

—

ԱՏԱԻՐՕՊՕԼԻՑ մեզ գրում են նոյեմբերի 29-ին. «Մեր տաղանդաւոր դերասան պ. Աբէլեանը իր խմբով շրջագայելով հիւսիսային Կովկասի հայաբնակ քաղաքները և կանոնաւոր ներկայացումներ տալով՝ մի շատ համակրելի գործ է կատարում։ Պ. Աբէլեան բնականաբար չէր կարող մոռացութեան տալ Ստաւրոպօլի հայ գաղութը, և ահա նա խելացի հեռատեսութեամբ իր խմբի անդամներից մէկին ուղարկում է այստեղ՝ ուսումնասիրելու տեղական պայմանները. Թէ կարելի՞ է, արդեօք, այստեղ ներկայացումն աջողեցնել, գլխաւորապէս դահլիճ կը ճարվի՞ որոշ ժամանակի համար։ Եւ տեղ չէ ճարվում այս անհագին քաղաքում, չը նայած, որ մեր հայոց ուսումնարանը ահագին դահլիճ ունի կանոնաւոր բեմով, չը նայած, որ այստեղ ժողովրդական տուն կայ շատ յարմար բեմով, մի ուրիշ թատրօն կայ, ուր ռուսական խմբի կանոնաւոր ներկայացումներ են լինում ամեն ձմեռ, երկու ակումբ կայ փառաւոր դահլիճներով և այլն։ Սակայն այստեղի հայերը այդքան թեթեւամիտ վարվեցին, որ ասացին, տեղ չը կայ ու ճամբայ դրին... բայց կլուբային անմիտ կեանքը, ֆլիրտը, պարն ու շպարը վաղուց այլասերել, կերել են այստեղի հայերին, մանաւանդ շպարը, դէմքի և նոյն իսկ հոգու շպարը»...

—

ԴԵՐԲԵՆԴԻՑ մեզ գրում են. «Այս տարի բաւական օգտվեցին խաղողի առևտրականները։ Դերբենդի շահաւէտ առևտուրից մէկն է խաղողի առևտուրը։ Այս առևտրով գլխաւորապէս պարապում են տեղացի պարսիկները. սրանց միջոցով մէկ ամսվայ ընթացքում մօտ 40—50 հազար պուդ խաղող է արտահանվում դէպի Ռուսաստանի զանազան քաղաքները—Պետերբուրգ, Մօսկվա, Խարկով, Սարատով, Ցարիցին, և ուրիշ շատ տեղեր։ Արտահանվող խաղողների ամենալաւ և գնահատվող տեսակն է «Աղադայի և Ռշշարա» կոչվող խաղողը, նրա առաւելութիւնը նրանումն է կայանում, որ շատ դիմացկուն է և չի փչանում, իսկ գալով քաղցրութեան՝ ամենայետինն է խաղողների տեսակի մէջ։ Այս տարի 25 հազար պուդ միմիայն «Աղադայի» խաղող է արտահանվել. պուդը տեղումս արժէ 2 րուբլի—2 50 կ., իսկ ծախվում է 4 ր. մինչև 6 ր.։ Ընդհանրապէս վերցրած, այս տարվայ Դերբենդի այգիների և թէ հացահատիկների բերքը միջակ է, նոյնը պիտի ասել, և շ. Ջակայ գիւղերի վերաբերմամբ։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՇՈՒՐՋԸ

Տեղեկութիւններ Պորտ-Արտուրի մասին։ Տօկիօից գրում են, որ Պորտ-Արտուրի նաւահանգստում կանգնած ռուսական նաւերի ոչնչացումը աջող է գնում։ Ասում են, իբր «Պերեսվէտը» այրվեց իր վրա թափված ռումբերի կրակից, իսկ «Պօբէդան» ստացաւ ճեղքուածք և թեքվեց ձախ կողի վրա։ (Р. Л.)

—«Рус. Вѣд.» լրագրի պատերազմական քննադատը առաջ է բերում, արտասահմանեան մամուլից քաղելով, հետեւեալ տեղեկութիւնները Պորտ-Արտուրի ամրութիւնների մասին։

Պորտ-Արտուրի ծոցը ներկայացնում է խւկայէս մի հովիտ, լցված ջրով և շրջապատված բարձր, թեք ժայռերի օղակով, որի շառաւիղը—մօտ 35 վերստ է։ Այդ օղակի բաշը ծածկված է սպառնալից ամրոցներով, որոնք կազմում են Պորտ-Արտուրի պաշտպանողական գլխաւոր շինութիւնների հօծ գիծը։ Այդ ամրոցների մեծ մասը պեղված է գրանիտային ժայռերի մէջ, ունի խոր և լայն փոսեր, որոնք աքանչելի կերպով պաշտպանված են, իսկ զօրանոցները պահակազօրքի համար ներկայացնում են ամրողջ քարանձաւներ, պեղված ժայռերի մէջ և լաւ կերպով պատսպարված են թշնամու կրակից։ Առ հասարակ, «Times» լրագրի թղթակցի կարծիքով, հանդիսանում է աւելի սպառնական բերդ, քան նոյն իսկ Գիբրալտարը։ Պորտ-Արտուրի ամրութիւնները ցամաքից բաժանվում են երկու գլխաւոր շրջանի, արեւելեան և արեւմտեան, որոնք բաժանվում են խորին ձորով ($1—1^1/_2$ վերստ լայնութեամբ), որի հիւսիսային մասում հոսում է Լունխէ գետը և անցնում է երկաթուղի, իսկ հարաւայինը լցված է պորտարտուրեան ծոցի ծանծաղոտ թևով։

Մանջուրական պատերազմական բեմի վրա։ Անդորրութիւնը շարունակւում է տիրել։ Եապօնացիները, ինչպէս տեսնվում է, չափազանց զբաղված են Պորտ-Արտուրով, որպէս զի կարողանան արշաւումն սկսել, իսկ ռուսական բանակները գտնվում են ձեւակերպման շրջանում։ Բանակների հրամանատարներից երկուսը արդէն հասել են պատերազմական գործողութիւնների բեմը և, ինչպէս արդէն հեռագիրը հաղորդեց, արդէն հասաւ և երրորդ բանակի հրամանատար բարօն Կաուլբարսը։ Երբ երեք բանակների շարքերը կը կազմվեն և եւրոպական Ռուսաստանից կը հասնեն սահմանված զօրամասերը, այն ժամանակ միայն գեներալ Կուրօպատկինը կարող է սկսել արշաւումն։ Առ այժմ ռուսաց զօրքերի գործն է Մուկդէնում պաշտպանողականութիւնը, այն է թոյլ չը տալ թշնամուն խափանել ռուսների կենտրօնացում և մտնել Մուկդէնին։ Պորտ-Արտուրի օգնութեան հասնելու բոլորովին բնական ձգտումը պէտք է ժամանակաւորապէս յետաձգվի, որպէս զի ձեռնարկած արշաւումը կարողանայ անընդհատ և աջող ընթանալ։ (Т. П. Г.)

—«Temps» լրագրի թղթակիցը Մուկդէնից հեռագրում է նոյեմբերի 25-ից, թէ ոչ մի ցուցմունք չը կայ, որ մեծ ճակատամարտը մօտ է։

Սեւ ծովեան նաւատորմի ելքի մասին։ Վիէննայի դիպլօմատիկական շրջաններում սպասում են, որ Անգլիան, իր դաշնակից Եապօնիային հաճոյանալու համար, ամենախիստ դիմադրութիւն ցոյց կը տայ սև-ծովեան նաւատորմի Դարդանէլի նեղուցով անցնելուն։ Հաստատում են նոյնպէս, որ այդ տեսակ իրողութեան առաջն առնելու նպատակով, ինչպէս է ռուսական էսկադրայի դուրս գալը Սև ծովից, Անգլիան կը պահանջէ որ իր զօրքերը գրաւեն Դարդանէլի ծովափնեայ ամրութիւններից մինը կամ իր միջերկրական նաւատորմի նաւերից մինը մտնէ Մարմարեայ և կամ Սև ծովը։ (Р. Л.)

—Անգլիական լրագիրները լսել անգամ չեն կամենում նեղուցների դաշնագիրը փոխելու մասին։ Մանաւանդ խիստ են «Standard» և «Mor. Post» լրագիրները, որոնք հակառակ էին նոյն իսկ որ Հուլլի միջնադէպը միջնորդ դատարանով վերջանայ։ Նրանք յայտնում են, թէ Ռուսաստանը չի համարձակի յարուցանել այդ հարցը և Անգլիան երբէք չի տայ իր համաձայնութիւնը։ «Եթէ, ասում է վերջինը, Անգլիան համաձայն է այդ բանին, նա դրանով հրաժարված կը լինի մեծ պետութեան իր դերից և դրանից յետոյ կարող է արձակել իր զօրքը և նաւատորմը։ (Нов.)

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Ղօչան, նոյեմբերի 22-ին

Կիրակի երեկոյեան, նոյեմբերի 21-ին, Ղօչանում կայացաւ առաջին ներկայացումը, մասնակցութեամբ տիկ. Հերսէլիա Մեհրաբեանի։ Խաղացվեց «Կրաթ-Կրաթ» վօդվիլը։ Երևոյթը միանգամայն համակրելի և քաղցր է Ղօչանի պէս մի խուլ անկիւնում կղզիացած փոքրաթիւ հայ հասարակութեան համար. այդ մի քանի ժամվայ ընթացքում, առևտրական տերտերակների մէջ խորասուզված հայ վաճառականը երազի նման յիշեց իր սիրելի անցեալը, այլ մթնոլորդ, հոգեկան այլ կեանք։ Երաժշտական բաւականութիւն մեզ տալիս էր թէև սառն՝ գրամաֆօնը, որը նոյնպէս թողնում էր ճնշող տպաւորութիւն իր տխուր մեղեդիներով՝ մելամաղձոտ «Կռունկով», «Մրծեռնակով», «Անի քաղաքով» և այլն։ Հայրենիքում այս ամենը ուշադրութեան չէր էլ կարող արժանանալ, բայց հեռու պարսկական պանդխտութեան մէջ անչափ ցանկալի, հրապուրիչ մօմենտ էր։

Ներկայացման արդիւնքը յատկացրված էր յօգուտ տեղական «Խրիմեան» գրադարան-ընթերցարանի, որը մի տարուց աւել է ինչ գոյութիւն ունի և հիմնվել է անցորդ Խաչիկ քահանայ Խաչիկեանի յորդորներով։ Մուտքը հասնում է մօտ 175 ղրանի, որից դուրս գալով ծախս 30 ղրան, մնում է զուտ արդիւնք մօտ 145 ղրան։

Առանձին շնորհակալութեան արժանի է «Տէր-Մկրտչեան» առևտրական տան տեղական բաժանմունքի կառավարիչ պ. Միրզա Մեհրաբեանը, որը ուրախութեամբ զիջեց իր դահլիճը բեմի համար, իսկ տիկին Մեհրաբեանը ինքը պատրաստեց վարագոյրը, կատարելով և Ելենայի դերը։ Թւում է, որ գործի հիմքը դրված է. մնում է, որ հայ հասարակութիւնը իր կողմից յաճախելով ներկայացումներին, քաջալերէ նախաձեռնողների այդ ձգտումը։ Լաւ էին պ.պ. Ս. և Յ. Ոսկանեանները աշտարակեցու և Մուրադ-աղայի դերերում։ Ցանկալի է, որ մուտքի գինը աւելի մատչելի նշանակվի և ներկայացումներ տրվեն յաճախակի, իսկ գործը նպատակին ծառայելու համար, աւելի նպատակայարմար պիէսներ ընտրվեն։

Ս. Տ. Փ..եանց

ՍԱԼՄԱՍՏԻ ՇՎԷԴԱԿԱՆ ՈՐԲԱՆՈՑԸ

—

Սալմաստի Հաֆթվան գիւղում 1902 թուին հիմնվել է շվէդական որբանոցը, յատկացված 12 հայ որբուհիների համար։ Որբանոցի կառավարչուհին է յարգելի օրիորդ Էլին Սունտվալ՝ բնիկ Շվէդուհի։ Օրիորդը խօսում է բաւական լաւ հայերէն, որովհետև նախքան Սալմաստ գալը 10—12 տարի պաշտօնավարել է Բագու և Շուշի քաղաքներում ու լաւ հմուտ լինելով կար ու ձևի, մեծ թւով աշակերտուհիներ ունեցած է հասակաւոր օրիորդներից, որոնք գոհ մնացած են։

Օրիորդը 1901 թուին Թաւրիզումն էլ եղած է ու նմանապէս կար ու ձև սովորել ցանկացողներից կօկիկ խումբ մը ունեցած է։ Շվէդական որբանոցը սկզբում մտադիր էին Ղարադաղում հաստատել ապա Թաւրիզումը։ Սակայն այդ սկզբի երկու տեղերումն էլ չաջողվելով, վերջապէս Սալմաստ տեղափոխեցին, ուր մտադիր էին մշտապէս շարունակել։

Քանիցս անգամ առիթ ունեցանք այցելել յարգելի օրիորդի որբանոցն և ամեն անգամ էլ գոհ ենք մնացել որբանոցի կարգ կանօնից մաքրութիւնից, որբուհիների մաքուր և վայելուչ հագուստներից։ Օրիորդը չափազանց մելամաղձոտ է մաքրութեան ու կարգ կանօնի անձամբ հսկում է ամեն գործերին, որպէս զի ուղիղ և ժամանակին կատարվեն։ Սակայն որբանոցի միակ ու կարևոր պակասութիւնը, զոր քանիցս յարգելի օրիորդին էլ նկատել տուել ենք, մի հայ ուսուցչի կամ աւելի յարմարը, ուսուցչուհու բացակայութիւնն է։ Բաւական չէ որբուհիներին լաւ կերցնել խմցնել, կամ լաւ հագցնելն ու ձեռագործ սովորեցնելն, հարկաւոր է նաև նրանց մտքերն մշակել տալ մայրենի լեզուի մէջ և օրիորդը ինքն էլ խոստովանել է, որ դա անհրաժեշտ է, բայց երեւում է նիւթականի սղութիւնն է արգելք, և լսելով որ շվէդական ընկերութիւնը մտադիր է գարնանը Շվէդիայից մի օգնականուհի ուղարկել օրիորդի համար, որը դեռ նոր պիտի սկսէ հայերէն լեզուն սովորել և բնական է, որ սկզբի 1—2 տարում անկարող պիտի լինի դաստիարակութեան պաշտօնը իր վրա առնել։

Օրիորդ Էլին առայժմ առանց օգնականի միայնակ կառավարում է որբանոցն, ունենալով միայն մի տարի ծառայ ու մի պախին, ու չը նայելով, որ Սալմաստումն այնքան էլ ընդունված չէ կանանց շուկայ երթալ, բայց օրիորդ Էլին երբեմն ինքն անձամբ Հաֆթվանից Դիլման է գնում, կարևոր գնումների ընտրութեան համար։

Որբանոցի տարեկան ծախսը կարծեօք 600 թումէնի է հասնում։ Ի սրտէ աջողութիւն և յարատեւութիւն ենք ցանկանում յարգելի օրիորդին։

Մ. Ս. Փիրան

Սալմաստ.

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

3 դեկտեմբերի

ՄՈՒԿԴԷՆ, 2 դեկտեմբերի։ (Սեփ. Թղթ.)։ Լուրերին նայելով, վերջին օրերս Գօուբանձի կայարանում՝ եապօնացիների ուղարկած խունխուզները վագօնից դուրս քաշեցին ռուսներին ծառայող մի չինացու, գիւղը տարան և սպանեցին։—Դիրքերում հանգստութիւն է տիրում։—Թուղթ րուբլու անկումը ժամանակաւոր երևոյթ է և հեշտութեամբ բացատրվում է Մանջուրիա ապրանքների ներմուծութեան և արտահանութեան բացակայութեամբ։ Այդ բանում սպէկուլեացիան էլ պակաս դեր չէ խաղացել։ Անկումը չէ կարող երկար շարունակվել, որովհետև վաճառականներին կրէդիտ են բաց արել րուբլիով։

ԿԱՄԻՇԼՕՎ, 3 դեկտեմբերի։ Ջինական գիւղական հասարակական ժողովը յատկացրեց Պօրտ-Արտուրի պաշտպանների օգտին 200 ր.։

ՄԱԴՐԻԴ, 3 դեկտեմբերի։ Թագաւորը հաստատեց կաբինէտի հետեւեալ կազմը. մինիստր-նախարար և ծովային՝ Ացկարրագա, ֆինանսների—Կաստէլյանօ, ներքին գործերի—Վադիլիօ, արտաքին գործերի—Ագվիլար դը-Կամպօ, ժողովրդական լուսաւորութեան—Լաչիէրվա, արդարադատութեան—Ուգարտէ, երկրագործութեան—Կարդէնաս և զինուորական—Վիլլար։

ՉԻՖՈՒ, 3 դեկտեմբերի։ (Րէյտէր)։ Եօթը ռուսներ քաղաքացիական հագուստով, ակներև զինուորականներ, եկան այսօր առագաստաւոր նաւով Պօրտ-Արտուրից և հեռագիրներ բերեցին։ Եկածները անյապաղ գնացին ռուսական հիւպատոսարանը։ Սաստիկ քամու շնորհով, նրանց շուտով աջողվել էր անցնել։

ԽԱՐԲԻՆ, 2 դեկտեմբերի։ Ժամանեց 3-դ մանջուրական զօրքի հրամանատարը։

ԴԱՑԶԵԱՊՈՒ, 2 դեկտեմբերի։ (Սեփ. Թղթ.)։ Երէկ կասպիական գնդի կամաւորների հրացանաձգութեան ժամանակ թշնամու պահակախմբի հետ՝ նկատվում էր մի օտարոտի երևոյթ. եապօնացիների գնդակները ընկնելու ժամանակ արձակում էին ոչ-մեծ տարօրինակ շրխկոց և լոյս. մի կամաւոր վիրաւորվեց ձեռքից և գնդակը ձեռքը ծակեց անցաւ. բացված ծակը $1^1/_2$ վերշօկ է։ Այդ բոլորը ստիպում են կարծել, որ եապօնացիները պայթուցիկ գնդակներ են սկսել գործածել։

ԿՕՎՆԱ, 3 դեկտեմբերի։ Կայացաւ տեղական գիւղատնտեսական ընկերութեան բազ-

մամարդ ժողովը: Զեկուցումներն էին հետեւեալները՝ ինտենդանտստվօին անմիջապէս արտադրողների ձեռքով հացահատիկ հայթհայթելու գործը կազմակերպելու մասին և գիւղական բժիշկների համար դրամարկղ հիմնելու նախագիծը:

ՐԵԱԶԱՆ, 3 դեկտեմբերի: Նահանգական զէմստվօի ժողովը որոշեց միանալ Եարօսլավի զէմստվօի միջնորդութեանը՝ մի արհեստանոց բաց անելու, որը պատրաստէր դպրոցական պիտոյքներ երկրագործութեան մինիստրութեան գիւղատնտեսական դպրոցների համար:

ՄՕՍԿՎԱ, 3 դեկտեմբերի: Քաղաքի լիակոր Բուչկօվը առաջարկում է քաղաքին, փոխանակ Խարբինում առանձին հիւանդանոց բանալու, ուր բոլոր պիտանի շէնքերն արդէն բռնել են Կարմիր Խաչի և զինուորական հիմնարկութիւնները, իր վրա առնել Խարբինի մօտ նոր կառուցվող հիւանդանոցի ծախքը: Այդ կէտում զինուորական վարչութեան հիւանդանոցի նոր շէնքն արդէն վերջանում է: Այդ կէտում լինելու են 4 մեծ բարրակներ և 1 հատ փոքր. 4-ը յատկացված են պատերազմական հիւանդանոցին 400 մահճակալով, մէկը տրվում է Մօսկվային: Այդ հաւաքման կէտի մօտ կան 11 ուղիներ հիւանդներ բերելու համար զանազան վայրերից: Բուչկօվը առաջարկում է՝ հիւանդանոցի հետ միասին՝ հիմնել վիրակապութեան և կերակրելու պունկտեր վիրաւորների համար, երբ նրանք տեղափոխելու կը լինեն խոշոր խմբերով, նոյնպէս և հիմնել սպիտակեղէնի և տաք զգեստների պահեստ: Նահանգական վարչութիւնը առաջարկում է զեմստվօին խնդիր ներկայացնել, որ գիւղական թէյարանների վրա տուրք դնեն հրդեհաշէջ խմբերի հիւանդների օգտին, որ այդ խմբերին թոյլատրեն գիւղերում գրադարաններ և ընթերցարաններ բանալ և հասարակական դասախօսութիւններ սարքել հրդեհի վերաբերող հարցերի մասին, որ ոստիկանութիւնը հեռացվի հրդեհների գործից, որոնց մէջ գործում են կամաւոր խմբերը և իրաւունք տալ ոստիկանութեան միջոցով պատասխանատուութեան ենթարկելու նահանգական գատարանի հրդեհի և շինութեան մասին արած որոշումները զանց առողներին:

ՏՕԿԻՕ, 3 դեկտեմբերի: (Վօլֆ): Լուրերին նայելով, «Կօրէա» և «Կանագաւա-Մարու» շոգենաւերը բերել են ստորջրեայ մակոյկներ, որոնց հետ փորձեր են անում Իօկօզուկուում: Հաւանօրէն նրանք պէտք է կանգնեն 3 կէտերում, ի միջի այլոց՝ Ֆօրմօզայի և Խակօդատէի մօտերը:—Բիւջէտի յանձնաժողովը միաձայն համաձայնութիւն տուեց յատկացնելու պատերազմական ծախքերին կառավարութեան ցանկացած 700,000,000 իէնը:

ԴԱԿԱ, 3 դեկտ: (Րէյտէր): «Լլօյդի» ասելով, «Ուրալն» այնտեղից մեկնել է:

4 Նոյեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Ի նկատի ունենալով «Русская Правда» լրագրի վնասակար ուղղութիւնը, ներքին գործերի մինիստրը որոշեց յայտնել լրագրին առաջին նախազգուշութիւն:

ՄՈՒԿԴԷՆ, 3 դեկտեմբերի: «Րէյտերի գործակալութեան» թղթակիցը ռուսական գլխաւոր բանակում հեռագրում է, որ սուտ են ռուսաց և եւրօպական մամուլի մէջ տարածված այն լուրերը, թէ մանջուրական զօրքը ուտեստի պաշարների և տաք հագուստի պակասութիւն է զգում: Զօրքերը կերակրվում են և հագնված են աւելի լաւ, քան որ և է ուրիշ բանակի մէջ: Պատերազմական գործողութիւնների բեմի վրա փոփոխութիւններ չը կան:

ԴԱԿԱՐ, 4 դեկտեմբերի: Եկաւ ռուսական «Տէրէկ» կրէյսերը:

ՇԱՆԳՀԱՅ: Ռուս նաւաստին երէկ սպանեց մի չինացուն. նրան ռուսական հիւպատոսը «Ասկօլդի» վրա ուղարկեց զինուորական դատարանին ենթարկելու համար:

ՊԷԿԻՆ: (Րէյտէր): Այս պատերազմի մէջ ոչ ոք հոգս չէ քաշում չինական ազգաբնակութեան թշուառ վիճակի մասին: Մօտ 30,000 փախստական չինացիներ գտնվում են Մուկդէնում: Պէկինի և Տեանցզինի չինացիները հանգանակութիւն բացին նրանց համար տաք հագուստ գնելու նպատակով: Տեանցզինում ժողովված են 30,000 կաշուէ մուշտակներ՝ պատրաստ Մուկդէն ուղարկելու համար: Եապօնական զինուորական իշխանութիւնները բողոքում են մուշտակներ ուղարկելու դէմ, վախենալով, որ ռուսները կօգտվեն այդ ապրանքից: Եապօնացիները սպառնում են յափշտակել, եթէ բռնեն այդ առարկաները: Ռուսները յայտնում են, որ տաք հագուստը կուղարկվի կարօտ չինացիների համար, բայց եապօնացիները չեն գոհանում այդ յայտարարութեամբ: Իրերի այդպիսի դրութիւնը սարսափելի է չինացիների համար: Նրանց գիւղերը աւերված են, ցանքսերը ոչնչացրված են. պաշարները քիչ են. նրանց վիճակը ծանր է: Չինական շրջաններում շատ վշտացած են, որ հնարաւորութիւն չունեն օգնութեան ձեռք մեկնելու իրանց հայրենակիցներին:

ՏՕԿԻՕ, 3 դեկտեմբերի: (Րէյտէր): Վաղը պառլամէնտին կը ներկայացվի պատերազմական բիւջէտի կառավարչական ծրագիրը: Բիւջէտային յանձնաժողովը ծախքերի նախահաշւից կրճատել է 14 միլիօն իէն:

ԲԵՐԼԻՆ, 3 դեկտեմբերի: Այսօր սրտի պայթումից մեռաւ գեներալ ադիւտանտ Րաձիվիլը:

ՀՌՕՄ: Պալատն ընդունեց իտալիօ-շվէյցարական առեւտրական դաշնագիրը:

ՉԻՖՈՒ, 4 դեկտ. (Րէյտէր): Առագաստաւոր նաւով Պօրտ-Արտուրից եկած ռուսները հաղորդում են, որ Պօրտ-Արտուրի շուրջը կռիւը կատաղի է: Ռուսներն իրանց ձեռքն են պահում պաշտպանութեան գլխաւոր գիծն ամբողջապէս: Եապօնացիներն ստիպված էին դատարկել մարտկոցների մօտերը եղած տրանշէները: Ցուրտը մեծ տանջանքներ է պատճառում:—Ոչ «Սեվաստօպօլը» ոչ էլ «Օտվաժնին» վնասվածքներ չեն ստացել: Բերդապահ զօրքի ոգին գերազանց է: Խանութները դեռ ևս առեւտուր են անում: Բերդապահ զօրքը 20,000 մարդուց է բաղկացած: Վերջին ճակատամարտերում սպանվածները քիչ էին, վիրաւորները շատ: Եապօնացիներն այլ ևս գրոհ չեն տալիս 10,000-նոց և 20 000-նոց խմբերով ու խիտ շարքերով, բայց ջանքերն ուղղում են առանձնացած ամրութիւններին տիրելու: Այդ նպատակով նրանք ուղարկում են 1000-նոց խմբեր, ամբողջ պաշտպանութեան գծի դէմ միաժամանակ յարձակում գործելու համար: Հաստատում են, որ վերջին 15 օրում եապօնացիները կորցրել են 40,000 մարդ: 203 մէտրանոց սարի վրա 2 օրեայ կռիւն ամենակատաղին էր: Այդ սարն այսօր չէզոք հող է ներկայացնում: Եապօնացիներն անդադար գտնվում են կողմնաձիգ կրակի տակ, երբ պատճառով չաջողվեց թնդանօթներ դնել Բարձր սարի վրա: Այսպէս էր դրութիւնը դեկտ. 2-ի երեկոյեան: Եապօնացիների դիակները մարտկոցների առաջ մինչև այժմ դեռ հաւաքած չեն: Եապօնացիները տրանշէների մէջ նստում են պարկերով լի գարշահոտ փոշի: Հաստատում են, որ «Բօգատիրը» կարկատվել վերջացել է Վլադիվօստօկում և միւս նաւերի հետ միասին պատրաստ է կռւի:—Ստէսսէլը նորից վիրաւորվել է հրացանի գնդակով, բայց վէրքը, ինչպէս և նախկինը, առողջանում է և լուրջ չէ համարվում: Մի շոգենաւ 10,000 տոնն ալիւր վրան, կարողացաւ մտնել Պօրտ Արտուր:

ՊՐԵՏՕՐԻԱ: Դեկտեմբերի 3-ին: Տեղի ունեցաւ նախկին նախագահ Կրիւգէրի հանդիսաւոր թաղումը: Մօտ 2000 բօէրներ մասնակցում էին հանդէսին:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Հուլլի միջնադէպքի առիթով նշանակված քննութեան ռուսական գործակալ փոխ-ծովապետ Կազանկօվ, նոյնպէս և նոյն մասնաժողովի գործերին մասնակցելու համար նշանակված բարօն Տաուբէ, Շտէնգէր, Մանդէլշտամ և ծովային չորս օֆիցէրներ՝ Կլադօ, Օտտ, Էլլիս և Շրամչէնկօ, որոնք վկայ պէտք է լինեն այդ գործին, այսօր ուղևորվում են «Նօրդ-էկսպրէսս» գնացքով, երեկոյեան 6 ժամին, դէպի Պարիզ:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Գեներալ-ադիւտանտ Կուրօպատկինի ամենահպատակ հեռագիրը 1904 թուի դեկտեմբերի 3-ից. «Զեկուցումներ պատերազմական ընդհարումների մասին դեկտեմբերի 3-ի գիշերը չեն ստացված: Ցուրտը նորից սաստկացաւ և հասաւ 14 աստիճանի: Վերոյիշեալի մասին ամենահպատակօրէն զեկուցանում եմ Ձեր Կայսերական Մեծութեան»:

Գեներալ լէյտէնանտ Սախարովի հեռագիրը գլխաւոր շտաբի 1904 թուի դեկտեմբերի 4-ից. «Դեկտեմբերի 4-ի գիշերը զեկուցումներ պատերազմական ընդհարումների մասին չեն ստացված: Ցուրտը գիշերով 15 աստիճանից աւելի էր»:

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Թիֆլիսի Ժողովարան

Կիրակի, դեկտեմբերի 26-ին տեղի կունենայ
ՊՕՂ. ԿԱՐԱ-ՄՈՒՐԶԱՅԻ
Խմբական
ՀԱՄԵՐԳԸ
Խմբական փորձերի մասին կը յայտարարվի առանձին: 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Ձեռնարկութիւն Կայսերական Թատրոնների արտիստ Լ. Դ. Դօնսկօյի

Այսօր, կիրակի, դեկտեմբերի 5-ին, Կայսերական Թատրոնների արտիստուհի Ն. Ա. Պապայեանի 3 րդ գաստրօլ, մասնակցութեամբ տ. Բուինակօվայի. պ.պ. Բօգդանովիչի, Պօլուեանովի, Սպերանսկու և Մուրատովի.

Պարերը կը դնէ բալէտմէյստր Ե. Ի. Զիօվասսի.
Պրիմա-բալերինա Ե. Ս. Լենչեվսկայա:

Կը ներկայացվի

«Ֆ Ա Ո Ւ Ս Տ»

օպերա 5 գործ., երաժ. Գունօյի:

Սկիզբը երեկոյեան ժամը 8-ին:

Վաղը, երկուշաբթի, դեկտեմբերի 6-ին, մասնակցութեամբ Լ. Դ. Դօնսկօի, կը ներկայացվի ՆԵՐՕՆ օպերա 4 գործ. 6 պատկ. երաժ. Րուբինշտէյնի: Երեքշաբթի, դեկտեմբերի 7-ին, Կայսերական արտիստուհի Ն. Ա. Պապայեանի կը ներկայացվի ԵՎԳԷՆԻՅ ՕՆԵԳԻՆ, երաժ. Չայկօվսկու:

Պատրաստվում են ներկայացնելու ՄԱՆԴԱՐԻՆԻ ՈՐԴԻ, օպեր. 1 գործ. երաժ. Կիւի.

Տոմսակները ծախվում են:

1—1 Կառավարիչ՝ Ի. Ա. Կէլլէր

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

Երեքշաբթի, դեկտեմբերի 7-ին, Թիֆլիսի Ժողովարանի սիրողների խումբը, անդամների, կանդիդատների և նրանց ընտանիքների համար կը ներկայացնէ

առաջին անգամ ժողովարանի բեմի վրա

«ՍԽԱԼ ՀԱՇԻՒ»

կոմ. 4 գործ. հեղ. Ա. Եղիշեանի:

Մասնակցում են՝ օր.օր. Յովհաննիսեան, Աբէսողոմեան, Հախնազարեան. պ.պ. Շիրինեան, Լաշքարեան, Սարեան, Չիլինգարեան, Ջալալեան, Նազարբէգեան, Կարապետեան, Մակարեան:

Տեղերի գները 1 րուբլ. մինչև 30 կոպ.
Սկիզբը ճիշդ ժամը $8^1/_2$-ին երեկոյեան:
Աշակերտներին մուտքը արգելվում է:
2—2 Րեժիսսոր Գ. Վ. Միրաղեան

ՀԱՒԼԱԲԱՐՈՒՄ — ԱՐԱՔՍԵԱՆԻ ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ

Կիրակի, դեկտեմբերի 5-ին
Հայ և վրաց թատերասէրների ընկերութիւնը մասնակցութեամբ տ. Զաբէլի
կը ներկայացնէ

I. հայերէն լեզուով

ՄԱՐՎՈՂ ՃՐԱԳՆԵՐ

Դրամա 3 գործ. հեղ. Ա. Աբէլեանի:

II. վրացերէն լեզուով

ՉԱՔՈՒՋԸ ԴԻՊԱՒ ՋՆԴԱՆԻՆ

Վօդըվիլ 1 գործ. թարգմ. Կ. Ղեփիանու:

Մասնակցում են.—տ.տ. Զաբէլ, Փիրումեան, օր. Բէգիջանեան, պ.պ. Գելիկուրաշվիլի, Լաշքարեան, Ղուշչեան, Մարկոսեան, Միրվելով, Ջալալեան, Զ.բաուրի, Սալաղաշա, Սանթուրճեան, Փիրումեան և ուրիշները:

Սկիզբն է 8 ժամին երեկոյեան:
Տեղերի գինը 1 րուբլուց մինչև 20 կ.
Խաղամիջոցներին կը նուագէ երաժշտական խումբը:
1—1 Րեժիսսոր Տիկ. Զաբէլ

Լոյս տեսան
ԲԺ. Ա. ԲՈՒԴՈՒՂԵԱՆԻ
երկու նոր աշխատութիւնները.
1) Սէր և խանդ, 1 պատկերով 20 կոպ.
2) Պոռնկութիւն և անառակութիւն. . . . 20 »
Դիմել գրավաճառներին
1—3

ԵՂԲ. Ա. Ա. ՄԻԼՕՎՆԵՐԻ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏԱՆ

Մանրածախսի մագազինում
(Գօլօվինսկի պրօսպէկտ, կադէտների կօրպուսի դիմացը)
ստացվել են սէզօնի նորութիւնները կազմող զգեստների, կօստիւմների և շալիկների համար, ռուսական և արտասահմանեան գործարաններից՝—մետաքսէ, բրդէ և ֆանտազի կտորներ, նոյնպէս և ամեն գոյնի մաճուդներ, ինչպէս սէզօնի գլխաւոր պահանջը՝ բոլոր դպրոցական հաստատութիւնների համար համազգեստների կտորներ:

Ստացված է քաթան և սեղանատան համար սպիտակեղէն Ա. Ա. ԼՕԿԱԼՕՎԻ ընկերութեան գործարանից:

Ստացվել են պարիզեան նուրբ և ճաշակաւոր պատրաստի

ԶԳԵՍՏՆԵՐ ՊԱԼԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Անընդհատ օր ստացվում են նորութիւններ եկող սէզօնների համար:

Գներն առանց սակարկութեան:

Օտար քաղաքացի պ. պ. գնողների համար ուղարկվում են նմուշներ, իսկ պատուէրները կատարվում են շուտ և կանոնաւոր: (4)

ՏԵՂԵԿԱՑՈՒՄ — Ծ Ղ Թ Ա Յ

Նաւթարդիւնաբերական ընկերութեան վարչութիւնը յիշեցնում է ընկերութեան պ.պ. բաժնետէրերին, որ ամեն մի բաժնի վրա նշանակված 7%-նոց վճարման ժամանակամիջոցը լրանում է այս դեկտեմբերի 7-ին, իսկ տուգանքով՝ դեկտեմբերի 17-ին, որից յետոյ այն բաժինները, որոնց համար յիշված վճարումը եղած չի լինի, համաձայն ընկերական պայմանագրի 7-դ § ի կը համարվեն գները կորցրած: 1—1

Կիրակի, դեկտեմբերի 5-ին, առաւօտեան 11 ժամին
ԱՐՏԻՍՏԻՔԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ
նշանակված է

Ազգագրական-Հրատարակչական Ընկերութեան Ընդհանուր Ժողովը

Պարապմունքի առարկաներն են.
1) Խմբագրական Մասնաժողովի զեկուցումը:
2) 1903—4 թ. դրամական հաշւի քննութիւնն ու հաստատութիւնը:
3) Վերստուգող յանձնաժողովի զեկուցումը:
4) 1905 թ. նախահաշւի քննութիւնը:
5) Վարչութեան փոխ-նախագահի, մի անդամի, երկու փոխանդամի, Խմբագրական Մասնաժողովի երկու անդամի և երկու փոխանդամի և վերստուգող յանձնաժողովի երեք անդամի ընտրութիւնը:

3—3 (կ. հ. կ.) Վարչութեան նախագահ՝ Ա. Մէլիք-Ազարեան

Ներկայացուցիչ կովկասում
Եղբ. ՁԷՅԲՏ.
Թիֆլիս, Բրէյլինսկ. փ. № 7.

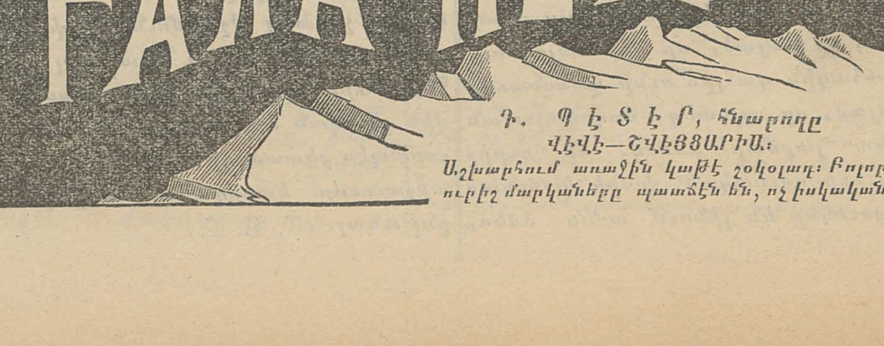

3—10 (2.)

Բոլորովին պատրաստ են և վաճառվում են Ն. Թոփչեանի խմբագրած պատկերազարդ

„ԼՈՅՍ“

1905 Թ. ՕՐԱՑՈՅՑԸ և ՊԱՏԻ օրացոյցները հետեւեալ բովանդակութեամբ.

ԳՐՊԱՆԻ ՕՐԱՑՈՅՑ մեծադիր գիրքով 302 եր., 14 գունաւոր պատկերներ, ... 12 ամսական պատկերներ և զարդանկարներ։ ... Գինը 20 կոպ.

ՊԱՏԻ ՕՐԱՑՈՅՑ մեծադիր թերթով, բոլորովին նոր բովանդակութեամբ, 2 գոյնով տպած. ... Գինը 50 կոպ. Գումարով գնողներին զիջում կ'արուի։

Նույնով պատրաստ կը լինի **ՍԵՂԱՆԻ «ԼՈՅՍ» ՕՐԱՑ.-ՀԱՆԴԵՍԸ** մօտ 60 պատկերներով և 600 էջ բովանդակութեամբ։ Գինը ոսկեզօծ կազմով 1 ր. 20 կոպ.

Դիմել Тифлисъ, Мадатовская, 15, Е. Топчяну. Արտասահմանից Tiflis, Madatowskaia 15. E. Toptschian. (Հ. կ.) 9—16

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺԻՇԿՆԵՐ Բ. ՆԻՍԱՍՈՐԵԱՆԻ

(Գոլովինսկի պրոսպեկտ, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ

...

Ց Ե Ր Ե Կ Ո Յ Ե Ա Ն

...

Գ. Մ. ... Նոտար ... Հիւանդանոցի կառավարիչ Բժ. Կ. Կ.

Տնային Բժշկարան

... 1 ր. 60 կ. ... Դիմել В. Тифлисъ, Центральной книжной торговлѣ. (Հ.) 10—25

Съ 27 го ноября 1904 г. въ С.-Петербургѣ будетъ выходить Новый органъ для публики, интересующейся театромъ, музыкой и искусствомъ и для артистовъ

„ТЕАТРАЛЬНАЯ РОССІЯ“

состоящій изъ двухъ самостоятельныхъ изданій:

I. „ТЕАТРАЛЬНАЯ ГАЗЕТА“

52 № Еженедѣльный иллюстрированный журналъ, посвященный преимущественно драматическому искусству.

Къ нему безплатныя ежемѣсячныя приложенія:

3 РУБ. въ ГОДЪ Съ перес. и доставкою.

12 № «Стрѣлы» Юмористическо-сатирическій журналъ (каррикатуры, шаржи, фельетонъ, анекдоты, шутки и пр.)

12 № «Современный Репертуаръ» Лучшія драматич. новинки сезона.

12 № «Альбомъ Театральной Россіи» (Портреты, снимки съ постановокъ, рисунки и пр.)

Подписная цѣна на „ТЕАТРАЛЬНУЮ ГАЗЕТУ“ съ приложеніями 3 руб. въ годъ съ доставкой и пересылкой во всѣ города Россіи. Допускается разсрочка: при подпискѣ 1 руб. 50 коп. и 1-го Марта 1 р. 50 к. или первые шесть мѣсяцевъ по РАЗСРОЧКА 55 коп

II „МУЗЫКАЛЬНЫЙ МІРЪ“

52 № еженедѣльный иллюстрированный журналъ, посвященный преимущественно музыкѣ и балету.

Къ нему безплатныя ежемѣсячныя приложенія:

12 № „Стрѣлы“ Юмористическо-сатирическій журналъ [каррикатуры, шаржи, фельетонъ, анекдоты, шутки и пр.]

12 № „Музыкальная Библіотека“ Ноты, сочиненія лучшихъ новѣйшихъ композиторовъ.

3 РУБ. въ ГОДЪ съ перес. и доставкою.

Подписная цѣна на „МУЗЫКАЛЬНЫЙ МІРЪ“ съ приложеніями 3 руб. въ годъ съ доставкой и пересылкой во всѣ города Россіи. Допускается разсрочка: при подпискѣ 1 руб. 50 коп. и 1-го Марта 1 р. 50 коп. или первые шесть мѣсяцевъ по РАЗСРОЧКА 55 коп.

Подписавшіеся на оба изданія вмѣстѣ получаютъ въ теченіе года оба журнала за 5 руб. съ доставкою и пересылкою.

Въ журналѣ будутъ принимать участіе лучшія литературныя силы и выдающіеся знатоки театра. Составъ сотрудниковъ будетъ объявленъ особо.

Срокъ подписки 1 Января 1905 года. Подписавшіеся до 25 Декабря получатъ всѣ вышедшія №№ безплатно.

Допускается разсрочка платежа: подписавшимся на одно изданіе въ 2 срока: при подпискѣ 1 руб. 50 коп. и 1-го Марта 1 руб. 50 коп. или въ 6 сроковъ: по 55 коп. первые мѣсяцевъ; подписавшимся на оба изданія, въ 3 срока: при подпискѣ 2 руб.—1 го Марта 2 руб. и 1-го Мая 1 руб. или въ 10 сроковъ: по 55 коп. первые 10 мѣсяцевъ

Служащіе въ разныхъ учрежденіяхъ могутъ подписываться черезъ гг. казначеевъ и кассировъ на особенно льготныхъ условіяхъ.

Подписка принимается во всѣхъ книжныхъ и музыкальныхъ магазинахъ Россіи. Желающимъ ознакомиться съ журналами, номера высылаются и выдаются въ конторѣ (Невскій 109) безплатно

Редакторъ-Издатель И. М. Кнорозовскій.

Главная контора: Спб., Невскій 109.

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1905 ГОДЪ НА ИЛЛЮСТРИРОВАННЫЙ ЕЖЕНЕДѢЛЬНЫЙ ЖУРНАЛЪ

ВОКРУГЪ СВѢТА

ВЪ ТЕЧЕНІЕ ГОДА ПОДПИСЧИКИ ПОЛУЧАТЪ:

50 №№ ХУДОЖЕСТВЕННО-ЛИТЕРАТУРНАГО ЖУРНАЛА. Путешествія.—Этнографія.—Романы и повѣсти, изображающіе разныя приключенія на сушѣ и на морѣ.—Очерки и разсказы.—Стихотворенія.—Спортъ.—Картины.—Иллюстраціи.—Портреты. 1.200 столбцовъ текста.

12 №№ ЕЖЕМѢСЯЧНАГО МОДНАГО ЖУРНАЛА съ изящными, но общедоступными дамскими и дѣтскими нарядами.

12 образцовъ ИЗЯЩНЫХЪ ДАМСКИХЪ РАБОТЪ по лучшимъ русскимъ и иностраннымъ образцамъ.

ВЪ КАЧЕСТВѢ ПРЕМІЙ ПОДПИСЧИКАМЪ „ВОКРУГЪ СВѢТА“ БУДЕТЪ ДАНО

БЕЗПЛАТНОЕ ПРИЛОЖЕНІЕ

ДВА ЧРЕЗВЫЧАЙНО ЦѢННЫХЪ и БОГАТЫХЪ ИЗДАНІЯ.

1 ТОМЪ въ 375 стр. „МЫСЛИ МУДРЫХЪ ЛЮДЕЙ“: Эпиктета, Діогена, Марка Аврелія, Сократа, Конфуція, Будды, Лао-Тсе, Аристотеля, Платона, св. Августина, Паскаля, Руссо, Спинозы, Канта, Шопенгауэра, Достоевскаго, Рёскина и мн. др., на каждый день собранныя знаменитымъ писателемъ

Львомъ Николаевичемъ ТОЛСТЫМЪ.

24 ТОМА ИСТОРИЧЕСКИХЪ РОМАНОВЪ (въ 150 – 200 печатныхъ листовъ) Александра ДЮМА (отца), куда войдутъ шесть произведеній знаменитаго романиста: Графъ Монте-Кристо.—Виконтъ де-Бражелонъ.—Двѣ Діаны.—Королева Марго.—Графиня де-Монсоро.—Сорокъ пять. Подписчики „Вокругъ Свѣта“ получатъ ихъ въ полномъ видѣ, безъ какихъ-либо сокращеній. Въ отдѣльной продажѣ романы Дюма стоятъ 15 руб.

Выданные ранѣе въ премію „Вокругъ Свѣта“ и вышедшіе затѣмъ отдѣльнымъ изданіемъ при цѣнѣ въ 3 р. романы Три мушкетера и Двадцать лѣтъ спустя высылаются годовымъ подписчикамъ нашего журнала за 1 р.

Кромѣ того, съ приплатою одного рубля, подписчики «Вокругъ Свѣта» получатъ

НЕБЫВАЛУЮ ПРЕМІЮ:

богатую художественную галлерею стѣнныхъ картинъ —

Война и ея герои,

12 ОЛЕОГРАФІЙ, т.-е. художественно исполненныхъ во множествѣ красокъ картинъ и портретовъ (размѣромъ каждая въ 40×52 сант.), посвященныхъ наиболѣе величественнымъ и потрясающимъ событіямъ войны Россіи съ Японіей и воспроизводящихъ съ мельчайшими подробностями выдающіеся моменты кровавой грозы на Дальнемъ Востокѣ. КАРТИНЫ: Наша армія и флотъ.—На сушѣ и на морѣ.—Выдающіеся бои, стычки, схватки, штурмы и т. д.—Мирная работа подъ грохотъ пушекъ.—Коварный врагъ.—Взрывы и гибель судовъ.—Доблестн. подвиги русск. оружія.—Защитники величія Россіи: Куропаткинъ, Стессель и др. военач.

4 р. ЦѢНА НА ГОДЪ безъ картинъ Война и ея герои съ перес. и доставк.	ДОПУСКАЕТСЯ РАЗСРОЧКА: при подпискѣ 2 р., къ 1 апрѣля 2 р., къ 1 іюля 1 р. Адресъ: Москва, Петровка, д. Матвѣевой. Редакція журнала „Вокругъ Свѣта“. Изданіе Т-ва И. Д. СЫТИНА.	**5 р.** ЦѢНА НА ГОДЪ съ 12 картинами въ краскахъ Война и ея герои съ перес. и доставк.

2—3

Բ ա գ ո ւ ա յ բ ա ժ ա ն մ ո ւ ն ք ո ւ մ

«Պարապետի վրա»

Եղբայրք ՄԷԼԻՔ-ՄԱՐՈՒԹԵԱՆՑՆԵՐԻ

խանութում ստացված է մեծ քանակութեամբ ընծաների համար շքեղ արկղներ, երեխայի մկրտութեան համար զարդարված շապիկներ, պաակի սարքեր, ֆաղաներ, ծաղիկներ, մոմեր և այլն։ Կանանց գլխի սարքեր, աղլուխներ, չքիլաներ, հաչեաներ։ Շարունակ ստացվում են ձմեռվայ տաք ազրանքներ։ Դրսի պատուէրները կատարվում են ճշտութեամբ։

(Կ.Հ.) 23—30

Փոխանակ ...

ՀԱՄԱՌՕՏ ԱԳՐՈՆՈՄԻԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

ՆԻԿՈՂԱՅՈՍ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆԻ

...

Ուսուցանվում են բանուոր ... 3) Անտառային Թղթակցութիւն։ 4) Մաքնակային և տնտեսական օրէնքներ։ 5) Վայելչագրութիւն և ուղղում ամենավայ ձեռագրի։ 6) Թուաբանութիւն համրիչի վրա։ 7) Գրելու վարժութիւն «Րէմենգտոնի» գրելու մեքենայի վրա (կամաւոր)։

Կուրսերի համար դասատուներ են հրաւիրված համալսարանական կրթութիւնով և իրանց գործին մասնագէտ մարդիկ, որոնք հաստատվել են իրանց պաշտօնում ֆինանսների նախարարութեան ուսումնական բաժնի կողմից. գեղագրութեան համար ևս հրաւիրված է մի գեղագիր նկարիչ։

Ընդունելութիւն ամեն օր ժամը 5 ից մինչև 7-ը երեկոյեան։ Պարապմունքները սկսվում են 1905 թւի յունվարի 15-ից պարբերաբար ամեն $4^{1}/_{2}$ ամիս, ամենայն օր ճաշից յետոյ 60 րուբլի վճարով ամբողջ դասընթացքի համար։

Դասընթացքը աւարտողներին տրվում են, ֆինանսների նախարարութեան թոյլատրված ծրագրի համաձայն, ատեստատներ։

Դրանից անկախ, բացված է քիչ պատրաստութիւն ունեցող անձերի համար առանձին յռացուցիչ և կրկնողութեան կուրսեր ռուսաց լեզուի և թուաբանութեան համար։

Ցանկացողներին խնդրում են դիմել գրաւոր կերպով կամ անձամբ կուրսերի հիմնադրին Թիֆլիսում, Н. В. Абрамяну, Николаевская ул. № 46, ամենայն օր։ Ծրագիրն ուղարկվում է ձրի։

Վերևում յիշած ձեռնարկը ծախվում է Ռուսաստանի բոլոր գրավաճառանոցներում։ Օտարաքաղաքացիները գիրքը գնելու համար կարող են դիմել հեղինակին, առանց պոստի ծախս վճարելու։ ԳԻՆՆ է 3 ր. 50 կոպէկ։ (Հ. կ. Ե.) 2—20

Լոյս տեսաւ

ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ

ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հատոր առաջին. 1865—1871.

ԳԻՆՆ է 1 ՌՈՒԲԼԻ.

Առաջին հատորի մէջ զետեղված են այն խոշոր ու մանր յօդուածները, որոնք լոյս են տեսել մինչև «Մշակ» լրագրի հրատարակութիւնը։ Այդ յօդուածները վերաբերում են 1865—1871 թւականների շրջանին և տպված են եղել մասամբ «Մեղու Հայաստանի» լրագրում, իսկ մասամբ «Հայկական Աշխարհ» ամսագրում։

Դիմել «Գուտտենբերգ» գրախանութը։ 24—25

ԿԻՆ ԲԺԻՇԿ Ս. Զ. ՄԻՐԶՈՅԵԱՆ

ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ամեն օր, ժ. 2—3 և 5—7 երեկոյեան, իսկ տօն օրերին առաւօտեան ժամը 10—11. Սօլօլակի փող. № 6.

(Ա. Օ.) 11—50

Բ Ժ Շ Կ Ա Պ Ե Տ

Բ. Նաւասարդեան

տեղափոխվելով Թիֆլիսից ՌՈՍՏՈՎ հիւանդներին ընդունում է 11—12 ժ. առ. և 7—8 ժ. երեկոյեան։

Б. Садовая, 136, д. Бакалова.

(Ա. Կ. Ե. Հ.) 64—100

Типогр. Т—ва С. Назарянца и К. п. ф. «ГЕРМЕСЪ». Мад. ул. № 15.

1865. Մոսկվա 1870. Ս.-Պետեր. 1882. Մոսկվա 1896. Նիժնի-Նօվգ.

ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԻ

և ուրիշ ռետինէ գործուածքների համար
ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ պարգևի
(CRAND-PRIX)
ՊԱՐԻԶԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԻՍՈՒՄ
արժանացաւ Ռուսաստանի համար

ՄԻՄԻԱՅՆ
ՌԵՏԻՆԵՂԷՆՆԵՐԻ
ԱՐԴԻՒՆԱԳՈՐԾՈՒԹԵԱՆ

ՌՈՒՍ-ԱՄԵՐԻՔԱԿԱՆ

ընկերութիւնը Ս. Պետերբուրգում, որ հիմնված է 1860 թւին։

Խնդրում է ունենալ կրկնակօշիկ գնած ժամանակ ուշք դարձնել նրանի դրօշմանիշի վրա, մանաւանդ ընկերութեան հիմնարկութեան թւականի վրա— „1860" և „С.-ПЕТЕРБУРГЪ" բառի վրա՝ կարմիր եռանկիւնու մէջը (գործարանի դրօշմանիշը)։

Մեծ քանակութեամբ վաճառում է
„ՆԻՕՊՕԼԴ ՆԻՑՇԻԼԼԵՐԻ"
Առևտրական Տունը
Ս. Պետերբուրգում, Մոսկվայում, Ռիգայում, Օդեսսայում, Եկատերինբուրգում, Ռոստովում (Դոնի վրա), Խարկովում, Իրկուտսկում, Տաշկենտում և
ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ 20—80

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ
Մ. Ա. Մովսէսեան
Ընդունում է առաւօտեան 9—2 և 5—7, Վելյամինովեան փ. № 8.
ա. օ. 18—100

«ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ»
Գրախանութում վաճառվում են Ալ. Քալանթարի հետևեալ աշխատութիւնները.
«Մանրանկարներ», երկու հատոր . 1 50
«Մասունի», Մասունի քարտեզով . — 20
«Կենդի գծեր» . — 30
«Պատրիկեան խաղակներ» . — 60
«Молочное хозяйство» . — 10
Դիմել. Тифлисъ. Книжный магазинъ „Гуттенбергъ" Г. Галустянцу. 3—10

ԿՐՕՆԻ ԴԱՍԳԻՐՔ
Աշակերտաց համար
р. к.
1. Դասատետր կրօնի I տարի — 25 25% զ.
2. » » II » — 20
3. » » III » — 30
4. Հին-ուխտ (ընդարձակ) — 45
5. » (համառօտ) — 35
6. Նոր-ուխտ — 40
7. Փոքր ատարերգ — 40
Ուսուց,աց համար
8. Ուղեցոյց (մեթօդիկա) հին-ուխտի 1 75
9. Ուղեցոյց (մեթօդիկա) նոր-ուխտի 2 5
10. Ուսուցման քրիստոնէական կրօնի Ի. 1 50
11. Ուսուցման քրիստոնէական կրօնի Բ. — 50
(20% զեղչ / 35% զեղչ)
Ցանկացողները կարող են դիմել հետևեալ հասցէով.
1) Тифлисъ, священнику С. Саваканцъ, Коммерческое училище.
2) » Книжный магазинъ «Гуттенбергъ».
3) » » «Центральный».
Դասագրքերից պահեստ գտնվում է գ. Ալեքսանդրապոլում մօտ (Карвансарай Тамамшева, мануфактурный магазинъ А. Амирагова).
Ցանկացողները նրանից ևս կարող են պահանջել։
Սահակ քահ. Սաւականց
յ. ա. օ. յ.—օ. օր—մէջ ա. ա. օ. 63—66

ВѢСТНИКЪ ВИНОДѢЛІЯ

ЕЖЕМѢСЯЧНЫЙ ИЛЛЮСТРИРОВАННЫЙ ЖУРНАЛЪ.

Журналъ выходитъ подъ редакціей ВАСИЛІЯ ТАИРОВА, безъ предварительной цензуры, книжками въ 4 и болѣе печатныхъ листовъ, по самой обширной программѣ и при постоянномъ сотрудничествѣ выдающихся иностранныхъ и русскихъ ученыхъ и специалистовъ.

Открыта подписка на 1905 г. (14-й годъ изданія).

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА, съ перес. и дост., на 1/2 года—3 р. 50 к., на годъ—6 р.

«ВѢСТНИКЪ ВИНОДѢЛІЯ рекомендованъ Учеными Комитетами Министерства Народнаго Просвѣщенія и Министерства Государственныхъ Имуществъ. Кромѣ того, ему присуждены: 1) дипломъ перваго разряда—на Всероссійской промышленной и художеств. выставкѣ 1896 г. въ Нижнемъ-Новгородѣ 2) почетный дипломъ—на Международной выставкѣ плодоводства, виноделія и огородничество 1894 г. въ Сi-Петербургѣ, 3) почетный дипломъ—на виставкѣ плодоводства и садоводства Новороссійскаго края 1898 года въ Одессѣ, 4) почетный дипломъ—Общества виноградарей Франціи и Ампелографіи, 5) золотая медаль—на Всемірной выставкѣ 1900 г. въ Парижѣ, 6) серебряная медаль—на Международной промышлен. художествен. и научной выставкѣ 1895 г. въ Бордо, 7) Grand-Prix и почетный дипломъ—на Международ. выставкѣ питанія 1093 г. въ Гентѣ.

АДРЕСЪ редакціи журнала „Вѣстникъ Виноделія": Одесса, Канатная, № 19.

ՓԱՐԻԶԻ ԴԵՂԱԳՈՐԾԻ
ՍԱՆՏԱԼ ՄԻԴԻ
ԹՈՒՂԼ Է ՏՐՎԱԾ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆՈՒՄ
Այս կապսիւլները մէջ պարունակված զուտ սանտալի եռանկիւնի բերիլները խորհուրդ են տալիս գործածել անօրէն (գաղտնի հիւանդութիւններ) դէմ, կապար ասլամի և կոպերաի փոխարէն նա ներգործում է անմիջ արագ, չէ յոգնեցնում ստամոքսը, ոչ մի հոտ չէ պատճառում և ոչ մի ցաւ է փոխում ու շ կվայս։
Կեղծիքներից խուսափելու համար պահանջեցէք իւրաքանչիւր կապսիւլի վրա սև տառերով դրոշմած ՄԻԴԻ։
Վաճառվում Ռուսաստանի գլխաւոր դեղատներում։
(5, 10, 15, 20 և 25) 5—25

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՏՈՒՆ
„ՄՏՈՒԿԵԱՆ Եւ ԸՆԿ."
ԲԱԳՈՒ
Իր սեփական պահեստներում մեծաքանակ ունի
երկաթ ամեն տեսակի և ձևի (Листовое, резервуарное, сортовое, фасонное, кровельное и оцинкованное) երկաթագիր երկաթէ գծամներ, չոման մեքենաներ հաստոցներ և «Շուշտեր», ուսումնական գործիքներ (станки токарные, сверлильные, строгальные и др.), ... (согнеупорный), ... (заклепки котельныя, листонныя) ... (болты) ... (асфальтированныя) ... (арматура) ...

Ներ,այացուցիչ է
ՌՈՒՍՏՈՆ ՊՐՈԿՏՈՐ և ԸՆԿ.
Շոգեմեքենաներ
Կերօսինեայ } շարժիչ մեքենաներ
Նաւթեայ
Շոգեատրներ (локомобилы)
Արգուկներ (катки для шоссе)
ՌԻՔԱՐԴ ՄԱՅԵՐ
Ներկեր զանազան տեսակի
Արճիճեայ ճերմկուց (бѣлила)
Արճիճեայ սուրբ (сурикъ)

ԳԵՐՄԱՆ-ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵՐԻ ՄԱՆՆԵՍՄԱՆԵԱՆ ԽՈՂՈՎԱԿՆԵՐԻ
Միակ ներկայացուցիչը
Խողովակներ ատանց կարի, գազեայ, նաւթահորերի, ծխնելույզի և ջրաբաշխական։ Նմանապէս և ամրակուռ խողովակներ խտացուցիչների համար (компрессоръ):
Կայմեր (мачты) անկար խողովակներից, ելեքտրական ուղինների լուսաւորութեան և այլ շինուածքների համար սիւներ հեռախօսական, հեռագրական լարերի և շանթարգելների համար։
Ներկայացուցիչ է նմանապէս «Գանտկէ» «Ջմիլ Կլլագարտ և ընկ.» և ուրիշ ընկերութիւնների ու հաստատութիւնների։

Ընդունում է լիովին կառուցման տախտակի, բուրդ լուանող և ուրիշ գործարանների. Նմանապէս ընդունում է պատուէրներ այլ և այլ տեսակ տեխնիքական պիտոյքների վերաբերեալ։
Իւրաքանչիւր հարցերին պատասխանում է անմիջապէս։
Արժէքների ցուցակները ուղարկվում են ձրիաբար։

Открыта подписка на 1905 годъ, XII годъ изданія,
НА ЕЖЕНЕДѢЛЬНУЮ ГАЗТТУ

„КАВКАЗСКОЕ СЕЛЬСКОЕ ХОЗЯЙСТВО"

Органъ Императорскаго Кавказскаго Общества сельскаго хозяйства
Газета выходитъ по четвергамъ, безъ предварительной цензуры.
ПО СЛѢДУЮЩЕЙ ПРОГРАММѢ:

1. Руководящія статьи по техническимъ и экономическимъ вопросамъ сельскаго хозяйства Кавказа. 2. Популярныя статьи (оргинальныя и переводныя) по полеводству, молочному хозяйству, садоводству, виноградарству и винодѣлію, шелководству, лѣсоводству, техническимъ производствамъ и проч. 3. Хроника и корреспонденціи. 4. Отчеты хозяевъ о произведенныхъ ими въ своихъ хозяйстваахъ опытахъ и наблюденіяхъ. 5. Обзоръ литературы, русской и иностранной, по вопросамъ, относящимся къ Кавказу. 6. Сельско-хозяйственныя, статистическія и рыночныя свѣдѣнія о производствѣ и потребленіи сельскохоз. продуктовъ, о видахъ на урожай, о цѣнахъ на продукты; тарифы. 7. Правительственныя распоряженія. 8. Протоколы, доклады и отчеты Общества и его органовъ. 9. Критика и библіорафія. 10, Вопросы и отвѣты. 11. Сельскохозяйственный календарь. 12. Домоводство. 13. Справочный указатель. 14. Смѣсь. 15. Метеорологическія наблюденія. 16. Объявленія.

Задача газеты заключается въ установленіи болѣе живой и тѣсной связи между обществомъ сельскаго хозяйства и хозяеваеми Кавказа, съ цѣлью, во пирвыхъ. совмѣстной разработки сельско-хозяйственныхъ вопросовъ Кавказа и, во вторыхъ, распространенія среди населенія необходимыхъ сельско-хозяйственныхъ знаній.

Въ отдѣлѣ „Вопросы и отвѣты" газета, при содѣйствіи специалистовъ, будетъ современно давать хозяевамъ отвѣты на тѣ вопросы, съ которымы они будутъ обращаться въ редакцію или бюро Общества сельскаго хозяйства.

Подписная цѣна съ доставкой и пересылкой: на годъ—4 руб., полгода—2 руб., 1/4 года—1 руб. и 1 мѣсяцъ—40 к.

Подписка принимается въ Тифлисѣ, въ редак. „Кавк. Сельск. Хоз.", Барятинская улица, собственный домъ.
2—3

Отвѣтственный редакторъ А. А. Калантаръ.

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 4-о декабря 904 г. Տպարան «ՀԵՐՄԵՍ» ԸՆԿ. Типогр. Т—ва С. Назарянца и К. п. ф. «ГЕРМЕСЪ», Мад. ул. № 15.